

FILOZOFIJA

Srednje splošno izobraževanje

Gimnazija

Gimnazija s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri

Gimnazija z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri

Dvojezična slovensko-madžarska gimnazija na narodno mešanem območju Prekmurja

Klasična gimnazija

Ekonomska gimnazija

Ekonomska gimnazija s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri

Tehniška gimnazija

Tehniška gimnazija s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri

Umetniška gimnazija

Umetniška gimnazija s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri

UČNI NAČRT

IME PREDMETA: filozofija

Izobraževalni program gimnazije, izobraževalni program gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program gimnazije z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program dvojezične slovensko-madžarske gimnazije na narodno mešanem območju Prekmurja, izobraževalni program ekonomske gimnazije, izobraževalni program ekonomske gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program tehniške gimnazije, izobraževalni program tehniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program umetniške gimnazije - glasbena smer; modul A: glasbeni stavek, izobraževalni program umetniške gimnazije - glasbena smer; modul B: petje-instrument, izobraževalni program umetniške gimnazije - glasbena smer; modul C: jazz-zabavna glasba, izobraževalni program umetniške gimnazije - plesna smer; modul A: balet, izobraževalni program umetniške gimnazije - plesna smer; modul B: sodobni ples, izobraževalni program umetniške gimnazije - smer gledališče in film, izobraževalni program umetniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri - glasbena smer; modul A: glasbeni stavek, izobraževalni program umetniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri - glasbena smer; modul B: petje-instrument, izobraževalni program umetniške gimnazije - likovna smer in izobraževalni program umetniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri - likovna smer:

obvezni predmet (70 ur)

maturitetni standard (280 ur)

Izobraževalni program klasične gimnazije:

obvezni predmet (105/175 ur)

maturitetni standard (280 ur)

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

mag. Sofija Baškarad, *Zavod RS za šolstvo*; dr. Miha Debenak, *Prva gimnazija Maribor*; Nina Miri Zalar, *Gimnazija Poljane*; dr. Smiljana Gartner, *Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta*; dr. Tomaž Grušovnik, *Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta*; dr. Marjan Šimenc, *Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Filozofska fakulteta*; mag. Marko Štempihar, *Gimnazija Bežigrad*; mag. Vasilij Štukelj Knežević, *Gimnazija Šiška*

JEZIKOVNI PREGLED: Mira Turk Škraba

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

https://eportal.mss.edus.si/msswww/datoteke/ucni_nacrti/2026/un-filozofija_gim-si-is-dv-kl-ek-ek-si-teh-teh-si-um-um-si.pdf

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI-ID 247175171](#)

ISBN 978-961-03-1062-4 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

BESEDILO O SEJI SS

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na svoji 244. seji, dne 22. 5. 2025, določi učni načrt filozofija za izobraževalni program gimnazije, izobraževalni program gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program gimnazije z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program dvojezične slovensko-madžarske gimnazije na narodno mešanem območju Prekmurja, izobraževalni program klasične gimnazije, izobraževalni program ekonomske gimnazije, izobraževalni program ekonomske gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program tehniške gimnazije, izobraževalni program tehniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri, izobraževalni program umetniške gimnazije in izobraževalni program umetniške gimnazije s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri.

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)

ZAVOD
REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA ŠOLSTVO

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

KAKO SE ZNAJTI?

TIPIČNE STRANI

V dokumentu je za dijakinje in dijake, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih dijaki izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:
Obvezno
Izbirno
Maturitetno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volorest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in reptu dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelitem lam alit re, omnis ab il mo dolupti connihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, exernam quaspsit dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaeepd quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusciisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
- I:** *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solosores dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comniscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

- Dijak
- » Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
 - » Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.
 - » **Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelli quam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
 - » **Ut fuga. Nemperum fuga.**
 - » Ma vellaut quatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
 - » Omnim ut doluptur, quam consequ.
 - » *Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
 - » *Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.*
 - » Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelli quam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
 - » *Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

Pojmi, ki jih dijak mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikale usvojijo dijaki.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaboreet quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

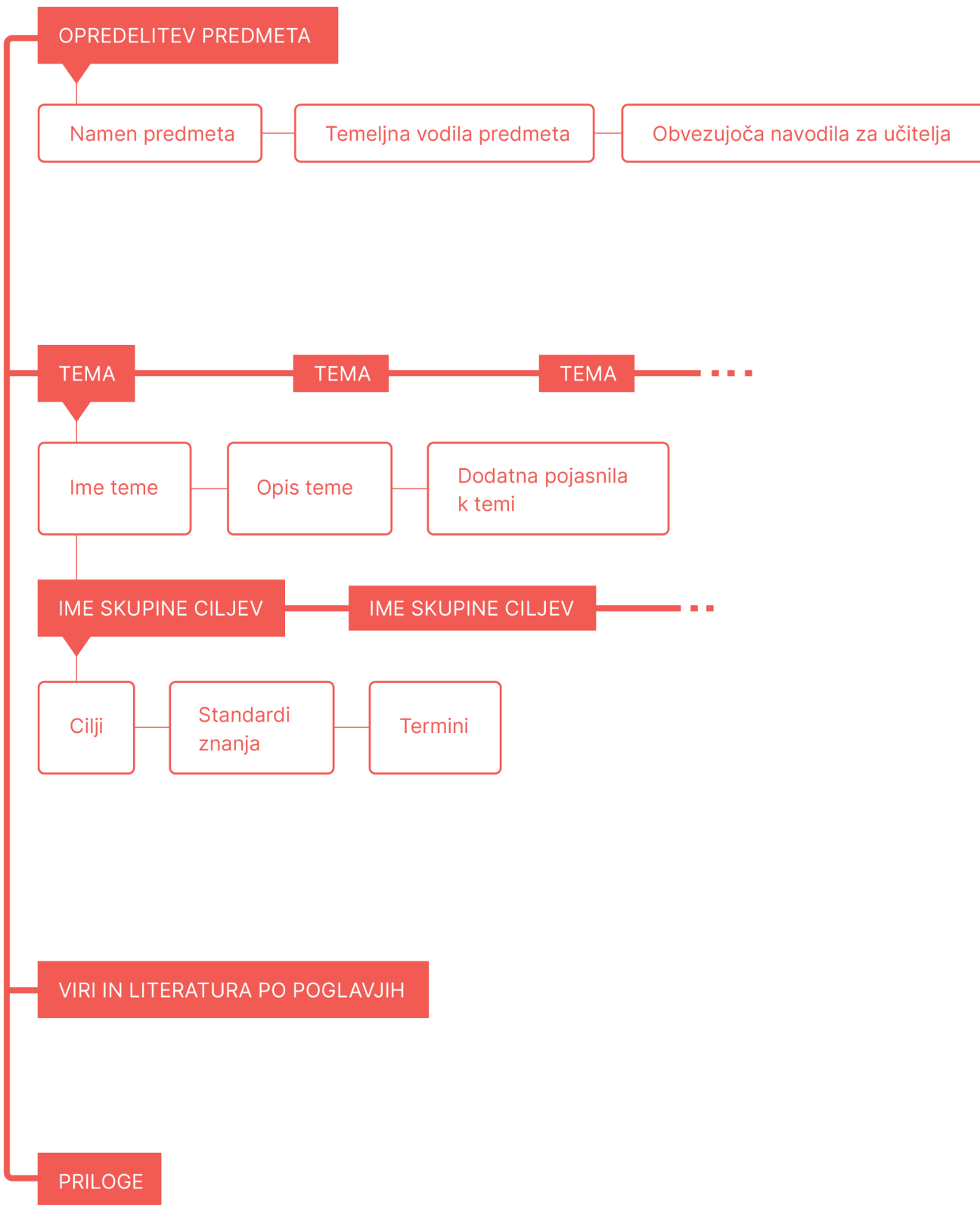
- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA UČNEGA NAČRTA

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA..... 10

Namen predmeta..... 10

Temeljna vodila predmeta 11

Obvezujoča navodila za učitelje 12

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA..... 13

1. MODUL A – SPLOŠNA IN STROKOVNA
GIMNAZIJA..... 14

1.1 UVOD V FILOZOFIJO IN FILOZOFIRANJE
..... 15

1.2 UVOD V ARGUMENTACIJO IN LOGIKO 17

1.3 SPOZNAVJE IN VEDNOST..... 19

1.4 ETIKA 22

1.5 IZBIRNA FILOZOFSKA TEMA 24

1.5.1 POLITIČNA FILOZOFIJA..... 25

1.5.2 FILOZOFIJA RELIGIJE 27

1.5.3 FILOZOFIJA UMETNOSTI..... 29

1.5.4 FILOZOFIJA ŠPORTA..... 31

1.5.5 OSNOVE LOGIKE IN ARGUMENTACIJE
..... 33

1.5.6 VPRAŠANJE STVARNOSTI..... 35

1.5.7 APLIKATIVNA ETIKA..... 37

2. MODUL B – KLASIČNA GIMNAZIJA 39

2.1 ANTIČNA FILOZOFIJA 40

2.2 IZBIRNA FILOZOFSKA TEMA..... 42

2.2.1 ANTIČNA POLITIČNA FILOZOFIJA .. 43

2.2.2 FILOZOFIJA UMETOSTI V ANTIKI... 45

2.2.3 FILOZOFSKA KOZMOLOGIJA V ANTIKI
..... 47

2.2.4 ANTIČNA FILOZOFIJA RELIGIJE 49

2.2.5 ANALIZA IZVIRNEGA DELA 51

3. MODUL C – IZBIRNI MODUL 52

3.1 OBRAVNAVA IZBRANEGA
FILOZOFKEGA BESEDILA 53

3.1.1 PLATON: DRŽAVA 55

3.1.2 ARISTOTEL: NIKOMAHOVA ETIKA... 60

3.1.3 RENÉ DESCARTES: MEDITACIJE O
PRVI FILOZOFIJI 63

3.1.4 FRIEDRICH NIETZSCHE: H
GENEALOGIJI MORALE..... 66

3.1.5 HANNAH ARENDT: VITA ACTIVA 68

3.2. OBRAVNAVA IZBRANE FILOZOFKE
TEME 70

3.2.1 VPRAŠANJE STVARNOSTI..... 72

3.2.2 VPRAŠANJE SPOZNAVANJA 74

3.2.3 POSAMEZNIK IN SKUPNOST 78

3.2.4 RELIGIJA IN FILOZOFIJA..... 81

3.2.5 VPRAŠANJE MORALE 84

3.3 SEMINARSKA NALOGA 87

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH 89

1.1 Uvod v filozofijo in filozofiranje..... 89

1.2 Uvod v argumentacijo in logiko..... 89

1.3 Spoznavanje in vednost..... 89

1.4 Etika 90

1.5.1 Politična filozofija 90

1.5.3 Filozofija umetnosti 90

1.5.4 Filozofija športa..... 90

1.5.5 Osnove logike in argumentacije 91

1.5.6 Vprašanje stvarnosti..... 91

1.5.7 Aplikativna etika 92

2.1 Antična filozofija..... 92

2.2.1 Antična politična filozofija 92

2.2.2 Filozofija umetnosti v antiki 92

2.2.3 Filozofska kozmologija v antiki 93

2.2.4 Antična filozofija religije 93

2.2.5 Analiza izvirnega dela 94

3.1 Obravnava izbranega filozofskega
besedila 94

3.1.1 Platon: Država..... 94

3.1.2 Aristotel: Nikomahova etika..... 94

3.1.3 René Descartes: Meditacije o prvi
filozofiji 95

3.1.4 Friedrich Nietzsche: H genealogiji
morale 95

3.1.5 Hannah Arendt: Vita activa..... 96

3.2.3 Posameznik in skupnost..... 96

3.2.4 Religija in filozofija.....	97
3.2.5 Vprašanje morale	97
PRILOGE	99

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

Filozofija je bila v antični Grčiji poznana kot ljubezen do modrosti, že od njenih začetkov je zanjo zato značilno čudenje oziroma radovednost, ki se kaže v zastavljanju vprašanj o svetu, človeku in njegovem položaju v svetu. Filozofija je bila temelj novoveške znanosti in znanstvenega mišljenja, danes pa se kot humanistična veda sistematično in kritično sprašuje o naravi stvarnosti, smislu življenja, pristnosti posameznikovega bivanja, pa tudi o temeljih spoznanja, pravičnem in dobrem ravnanju, ustreznosti političnih ureditev, pravih sklepanja in razmišljanja ter lepoti in naravi umetnosti itd.

Filozofiranje je živa misel, ki posamezniku omogoča, da premisli lastna mnenja in stališča okolice ter reflektira svoje izkustvo. Ta radikalna, poglobljena kritičnost, ki skuša misliti tudi temelje, ki so navadno sprejeti kot samoumevni, omogoča preudarno razsojanje in delovanje, ki je temelj avtonomije posameznika v demokratični družbi. Pouk filozofije zato zajema refleksijo o osebnih bivanjskih problemih in iskanje lastnega glasu ob soočanju s filozofsko tradicijo, kar samostojni razmislek dijakov umešča v tisočletno zgodovino človeškega iskanja odgovorov na temeljna filozofska vprašanja. Dijaki pri pouku filozofije tako razvijajo odgovornost in avtonomijo ter številne intelektualne veščine, med njimi kritično mišljenje, ustvarjalnost, etično in trajnostno razmišljanje, jezikovno sporazumevanje in bralno razumevanje, sodelovalno, sistemsko in raziskovalno mišljenje ter druge ključne sposobnosti, ki prispevajo k dobrobiti posameznika in družbe. Odprtost duha in intelektualna svoboda, ki ju spodbuja filozofija, sta bistvena za odprto in miroljubno demokratično družbo.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Učni načrt je sestavljen iz treh modulov.

	Teme
Modul A – splošna in strokovna gimnazija	Uvod v filozofijo in filozofiranje Uvod v argumentacijo in logiko Spoznanje in vednost Etika Izbirna filozofska tema
Modul B – klasična gimnazija	Teme iz modula A Antična filozofija Izbirna filozofska tema
Modul C – izbirni modul	Obravnava izbranega filozofskega besedila Obravnava izbrane filozofske teme Seminarska naloga

Učni načrt vključuje obvezne in izbirne filozofske teme.

Izbirne teme omogočajo večjo prilagodljivost pouka interesom, predznanju in zmožnostim dijakov. Učitelj skupaj z dijaki izbere eno od navedenih in jo smiselno obravnava. Temelji izbire so interesi učitelja in dijakov; v strokovnih gimnazijah se bo izbirna tema tako večinoma ujemala z obarvanostjo gimnazijskega programa (v umetniških gimnazijah bo, denimo, največkrat s področja estetike).

Znotraj posamezne teme so lahko cilji razdeljeni na obvezne in izbirne. Slednji omogočajo razširitev, poglobitev ali nadgradnjo znanja. Če je znotraj izbrane teme ponujenih več izbirnih ciljev, naj učitelj izbere le enega, glede na učne cilje, zanimanje in zmožnosti dijakov.

Pouk filozofije poteka običajno v šolskih klopih, ni pa nujno, da je vselej tako. Vsebine je mogoče obogatiti tudi z ekskurzijami, obiski muzejskih zbirk in razstav, ateljejev, arheoloških najdišč, filmskih in gledaliških predstav, različnih strokovnih predavanj itd., da bi bila filozofija živ dialog o kulturi, politiki, umetnosti, zgodovini in drugih vsebinah, ki jih najlažje predstavimo in premislimo na poti. Tak pristop lahko dopolnjuje običajno delo v šoli, poudari pa tudi, da filozofija ni zgolj specializirana akademska dejavnost, temveč predvsem napor človeštva, da bi mislilo in osmislilo svet, v katerem živimo.

Priporočljivo je, da učitelji pri pouku filozofije ustvarjajo priložnosti za aktivno sodelovanje dijakov.

Pouk naj bo organiziran tako, da spodbuja kritično mišljenje, analizo in argumentacijo. Pouk naj vključuje dialoško razsežnost in odpira prostor, v katerem je mogoče slišati glasove dijakov. V tem prostoru lahko dijaki oblikujejo tudi svoja vprašanja in odgovore, in lahko skupaj premislijo, kako jih razumeti.

Skozi vse leto se pogloblja vednost o posameznih temah, učitelji pa dijake spodbujajo, da med sabo povezujejo različne teme in znanja, zaradi česar je moč različne teme (cilje, standarde) iz učnega načrta obravnavati tudi sočasno in v medsebojni navezavi, zato predlagana struktura služi zgolj za orientacijo. Učitelji naj dijake spodbujajo k inovativnemu in ustvarjalnemu

razmišljanju. Pouk naj obravnava tudi vprašanja, ki zahtevajo izvirne rešitve, omogočajo alternativne poglede in ustvarjalno uporabo filozofskih konceptov. Vse to pa je mogoče, če spodbujamo dijake, da mislijo svet, v katerem živijo.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

V učnem načrtu so zapisani standardi in minimalni standardi znanja, v katerih so zapisani vsebina, procesi in spretnosti, ki jih morajo dijaki pri pouku usvojiti. Učitelj naj ima pri tem v mislih, da zapisani standardi ne predstavljajo snovi, ki naj bi jo potem dijaki na preizkusih znanja reproducirali, ampak so zapisani standardi namenjeni doseganju končnega cilja pouka filozofije, ki je samostojno mišljenje dijakov. Standardi so zapisani v določenem zaporedju, ki pa ne predstavlja edinega možnega načina, kako strukturirati pouk. Prav tako v učnem načrtu navedene vsebine ne pomenijo, da v obravnavo ni mogoče pritegniti tudi vsebin, ki jih učni načrt ne navaja, če pomagajo pri doseganju ciljev pouka filozofije. Pomembno je namreč, da so učni cilji doseženi, medtem ko so glede zgradbe pouka odpirajo različne možnosti. Učiteljevi presoji je tako prepuščeno, kako bo posamezne cilje realiziral. Še posebno procesne cilje bi bilo težko v celoti realizirati v enem samem sklopu, saj zahtevajo daljše časovno obdobje in obravnavo v različnih kontekstih.

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

1. MODUL A – SPLOŠNA IN STROKOVNA GIMNAZIJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Modul A obsega pet tematskih enot, to so:

- » uvod v filozofijo in filozofiranje,
- » uvod v argumentacijo in logiko,
- » spoznanje in vednost,
- » etika,
- » ena izmed ponujenih izbirnih filozofskih tem.

1.1 UVOD V FILOZOFIJO IN FILOZOFIRANJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Namera uvoda v predmet je prebujanje čudenja ter dvoma z zastavljanjem filozofskih vprašanj in spoznavo filozofiranja kot ključnega procesa pri razumevanju sveta in samega sebe. Če je cilj filozofije biti na poti, v iskanju resnične vednosti, je za to potrebna tudi dobršna mera poguma, da si bodo dijaki upali misliti/postaviti samoumevno pod vprašaj, izpostaviti svoje stališče in tudi vztrajati pri njem, kadar razlogi govorijo v njihov prid. Pri tem je ključna spoštljiva komunikacija, zanj pa je bistveno učenje dialoga pri reševanju filozofskih dilem in problemov. S temo dijake vpeljemo tudi v spoznavanje filozofskih disciplin in jih seznanimo z glavnimi smermi miselnih tokov ter vplivom glavnih zgodovinskih mejnikov filozofije na družbene premike vse od antike do danes.

CILJI

Dijak:

- : spozna značilnost filozofskih vprašanj,
SC (5.1.1.1)
- : neguje radovednost in prepozna čudenje kot osnovna vzgiba filozofije,
SC (3.1.4.1)
- : razloži, kaj je pojem in kaj argument,
- : razume in utemelji pomen filozofiranja, intelektualnega poguma in odprtosti v svet,
SC (2.2.1.1 | 5.1.4.1)
- : spozna najpomembnejše zgodovinske mejnike filozofije, njeno vpetost v družbo in njen družbeni pomen,
SC (5.1.4.1)
- : pozna in zna opredeliti osnovne filozofske discipline (ontologija, epistemologija, etika, estetika, logika),
- : spoznava in uporablja strokovno filozofsko terminologijo in njen pomen.
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » zastavlja filozofska vprašanja in jih razlikuje od nefilozofskih,
- » razlikuje med vsakdanjo in filozofsko rabo pojmov,
- » se udeležuje filozofskih razprav ter razume posebnosti filozofskega razpravljanja,
- » reflektira vsakdanje izkustvo na filozofski način,
- » pozna mesto filozofije v odnosu do drugih področij (mit, religija, znanost, umetnost),
- » pozna nastanek filozofije in navede poglobljena obdobja zgodovine filozofije,
- » smiselno poveže tradicionalna filozofska vprašanja z aktualnimi problemi,
- » s primeri opredeli filozofske discipline.

TERMINI

- filozofska vprašanja
- panoge filozofije
- čudenje
- intelektualni pogum
- filozofiranje
- pojem

1.2 UVOD V ARGUMENTACIJO IN LOGIKO

OBVEZNO

OPIS TEME

Filozofska logika ponuja dijakom znanje, kako analizirati misli in oblikovati prepričljiv premislek ob sposobnosti prepoznavanja in razvijanja filozofskega problema. Dijaki naj spoznajo, da poznavanje filozofske logike omogoča dobro argumentacijo, ta pa je nujno potrebna za samostojno mišljenje. Samostojni mislec je družbeno odgovoren posameznik, ki je resnicoljuben, pri mišljenju pa se opira na racionalno analizo svojih prepričanj. Zato pa mora biti sposoben prepoznati napake v argumentaciji.

CILJI

Dijak:

●: pozna osnove filozofske logike (kot gradnika filozofske argumentacije),

SC (2.2.2.1)

●: oblikuje dober filozofski argument, samostojno ali v skupini (lahko s pomočjo digitalne tehnologije),

SC (5.1.2.2 | 4.2.4.1 | 1.1.5.1)

●: z aktivnim poslušanjem, iskanjem podatkov, razpravo razvija ideje in mnenja ter s filozofskim preiskovanjem razume ideje in mnenja z različnih perspektiv, pri čemer preverja verodostojnost najdenih podatkov.

SC (5.1.4.1 | 3.3.2.1 | 4.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pozna aksiome logike: protislovje izjav, združljivost/hkratna resničnost izjav,
- » razlikuje med veljavnostjo in zdravostjo argumenta,
- » opredeli argument, analizira njegovo sestavo ter ga razlikuje od opisa,
- » oceni moč ter kvaliteto argumenta,

- » primerja in ustvari logično sledenje izjav: nujno, verjetno, ne sledi,
- » pozna osnovne zmote sklepanja,
- » razloži prednost filozofskega preiskovanja različnih perspektiv.

TERMINI

- premisa ◦ argument ◦ sklep ◦ indukcija ◦ dedukcija ◦ abdukcija ◦ logika ◦ aksiom
- logične zmote ◦ protislovje ◦ konsistentnost ◦ veljavnost ◦ zdravost

1.3 SPOZNANJE IN VEDNOST

OBVEZNO

OPIS TEME

Spoznavna teorija oziroma gnoseologija (oziroma epistemologija) je temeljna filozofska disciplina. Ukvarja se z vprašanji, kako upravičena so naša prepričanja in v kakšni meri se nanje lahko zanesemo ter z razmislekom o naravi vednosti, možnostjo gotovega spoznanja, viri in mejami spoznanja. Raziskuje odnose med videzom, zaznavo in spoznanjem, med vednostjo in realnostjo, opredelitvijo resnice, razločevanjem med mnenjem in vednostjo, odnosom med čutnostjo in razumom, pogoji spoznavanja, prispeva pa tudi k razumevanju narave znanosti in znanstvenega spoznanja. Gnoseologija kot razmislek o vednosti odpira tudi vprašanje odnosa med vednostjo in vrednotami, perspektivizma, spoznanja in interesa.

Tema ponuja dva izbirna cilja, obvezno je izbrati enega.

CILJI

Dijak:

- : razloži Platonovo teorijo idej,
- : razume Descartesovo racionalistično pojmovanje spoznanja,
- : opiše in razloži Lockovo empiristično pojmovanje spoznanja,
- : primerja empiristično in racionalistično teorijo spoznanja,
- : razloži Kantovo teorijo spoznanja,

I: naveže spoznavnoteoretske probleme na sodobni razvoj tehnologije,

SC (2.4.1.1 | 5.1.5.1 | 4.4.4.1)

I: ozavesti in analizira svoj odnos do znanstvenih spoznanj, s katerimi se srečuje pri drugih predmetih, še zlasti premisli o vlogi znanosti v človeškem življenju,

SC (2.3.3.1 | 5.1.3.1 | 4.4.4.1 | 3.1.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pozna Platonovo kritiko relativnosti spoznanja pri Protagori,
- » **zna opredeliti razliko med mnenjem in vednostjo,**
- » razlikuje med naivnim realizmom in Platonovim razumevanjem spoznanja,
- » pojasni odnos med idejo in posameznimi stvarmi pri Platonu,
- » **zna opisati štiri stopnje spoznanja v Platonovi votlini,**
- » preiskuje in kritično vrednoti tezo, da je vednost utemeljeno resnično prepričanje,
- » **pojasni razliko med metodičnim dvomom in običajnim dvomom,**
- » **pojasni in utemelji, zakaj ima Descartes razum za osnovo zanesljivega spoznanja,**
- » **opredeli temeljni pojem cogita,**
- » razloži pomen vrojenih idej za Descartesovo spoznavno teorijo,
- » povzame temelje Lockovega empirizma,
- » **opiše in razloži Lockovo spoznavno teorijo,**
- » **pojasni Lockov pojem tabula rasa,**
- » analizira Lockov pojem tabula rasa,
- » **pojasni in razume Lockov pojem ideje,**
- » utemelji zaznavo in refleksijo kot temeljna izvora idej,
- » razume in analizira razliko med primarnimi in sekundarnimi kvalitetai,
- » **pozna razliko med čutnim in razumskim spoznanjem,**
- » razume in analizira vlogo čutnega spoznanja pri empirizmu,
- » **pojasni, razume in analizira vlogo razumskega spoznanja pri racionalizmu,**
- » **pojasni razliko med apriornim in aposteriornim, kategorije uma, apriorne forme čutnosti,**
- » **razloži Kantov drugi kopernikanski obrat,**
- » pozna Kantovo spoznavno teorijo v odnosu do racionalizma in empirizma.

TERMINI

◦ spoznanje ◦ dvom ◦ gotovost ◦ vednost ◦ resnica ◦ izkustvo in razum ◦ primarne in sekundarne kvalitete ◦ empirično in racionalno ◦ a priori in a posteriori ◦ objektivno in

subjektivno ◦ relativno in absolutno ◦ dogmatično in kritično ◦ transcendentno in
transcendentalno ◦ sistemi umetne inteligence ◦ metoda ◦ ideja ◦ dualizem

1.4 ETIKA

OBVEZNO

OPIS TEME

Etika je tradicionalna filozofska disciplina, ki se ukvarja z vprašanji človekovega ravnanja, hotenja in življenja. Bistvo etike ni posredovanje vrednot ali pravil vedênja, pač pa argumentiran premislek o dobrem in pravičnem ravnanju ter dobrem življenju. Tema dijak seznani z nekaterimi osnovnimi teorijami, ki postavljajo temeljna merila etičnega delovanja, kot so etika vrlin, utilitarizem in deontologija. S pomočjo teh preizprašuje aktualne družbene izzive, denimo okoljsko problematiko, etiko živali, implikacije umetne inteligence, vprašanje evtanazije in splava ter druge dileme.

CILJI

Dijak:

- : pojasni področje morale in etike,
● SC (2.1.2.1)
- : je sposoben samostojne etične refleksije,
● SC (2.1.1.1 | 5.1.2.2 | 3.1.1.1)
- : pojasni izvor etičnih sodb,
- : utemelji Aristotelov pristop k etiki,
● SC (5.1.5.1)
- : pojasni Kantov pristop k etiki,
● SC (5.2.1.1)
- : pojasni utilitaristični pristop k etiki,
● SC (5.2.4.3)
- : pozna in razume etiko skrbi,
● SC (2.4.2.1 | 5.3.3.2 | 1.2.3.1)
- : pozna in razume esistencialistično etiko.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razume razliko med moralo in etiko,
- » našteje temeljne probleme področja etike,
- » zna razložiti podobnosti in razlike med antično in novoveško etično mislijo,
- » zna kritično analizirati različne pristope k etiki, jih med seboj primerjati in uporabiti na sodobnih etičnih vprašanjih,
- » je zmožen refleksije o lastni etični poziciji v navezavi na filozofske perspektive,
- » pojasni Aristotelovo pojmovanje sreče kot najvišjega dobra in končnega smotra,
- » pojasni in utemelji, zakaj ima Aristotel udejstvovanje duše v skladu z vrlino za človekov smoter,
- » razloži pomen srednje mere in preudarnosti za življenje skladno z vrlino,
- » pojasni in utemelji, zakaj je za Kanta dobro tisto ravnanje, ki je storjeno iz dolžnosti,
- » opiše in razloži dve obliki kategoričnega imperativa,
- » razloži izračun srečnosti kot temeljni kriterij utilitaristične etike,
- » pojasni razliko med kvantiteto in kvaliteto ugodja,
- » pozna in razume antropološke temelje etike skrbi: utelešenost, odnosnost, ranljivost in odvisnost ljudi,
- » razloži pomen pozornosti, odzivnosti, povezanosti in angažiranosti v konkretnih okoliščinah za etiko skrbi,
- » pojasni kritiko abstraktnosti, pravičnosti in nepristranosti v etiki skrbi,
- » razloži eksistencialistično pojmovanje človeka kot radikalno svobodnega,
- » pojasni, kaj zavezanosti avtentičnosti pomeni za odnos do vnaprej danih vrednot in ciljev življenja,
- » na primerih razloži pojem moralnega (kulturnega) relativizma.

TERMINI

- avtonomija ◦ kategorični imperativ ◦ evdajmonia ◦ vrlina ◦ pravičnost ◦ dobro ◦ maksime
- ugodje ◦ užitek ◦ dolžnost ◦ etika skrbi ◦ moralni relativizem ◦ svoboda

1.5 IZBIRNA FILOZOFSKA TEMA

OBVEZNO

OPIS TEME

Učitelj skupaj z dijaki izbere eno od navedenih izbirnih filozofskih tem in jo smiselno obravnava. Temelji izbire so interesi učitelja in dijakov; v strokovnih gimnazijah se bo izbirna tema tako večinoma ujemala z obarvanostjo gimnazijskega programa (v umetniških gimnazijah bo, denimo, največkrat s področja estetike).

Izbirne filozofske teme so:

- » politična filozofija,
- » filozofija religije,
- » filozofija umetnosti,
- » filozofija športa,
- » osnove logike in argumentacije,
- » vprašanje stvarnosti,
- » aplikativna etika.

1.5.1 POLITIČNA FILOZOFIJA

IZBIRNO

OPIS TEME

Politična filozofija je filozofska disciplina, ki v središče svojega proučevanja postavlja vprašanje vloge posameznika v družbenem kontekstu. Ukvarja se s pomenom oblasti in ustreznim udejanjanjem njenih pooblastil ter argumentirano vrednoti različne vrste političnih ureditev in pomena pravičnosti. V tem kontekstu premišlja o posameznikovi in kolektivni svobodi in odgovornosti.

CILJI

Dijak:

- : pojasni koncept utemeljitve oblasti in pomen družbene pogodbe,
SC (1.2.1.3 | 1.2.1.1)
- : se seznani z različnimi vrstami političnih ureditev,
- : utemelji različne tipe opredelitve pravičnosti v družbenem kontekstu,
- : razume pomen distributivne in retributivne pravičnosti,
- : pojasni različne opredelitve svobode – pozitivna in negativna svoboda,
SC (1.2.1.2)
- : razume odnos med svobodo in enakostjo,
- : razloži pomen udejanjanja meja oblasti.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži vlogo naravnega stanja v povezavi z družbeno pogodbo ter opiše ključna načela pri Hobbesu, Locku in Rousseauju,
- » pozna različne tipe družbenih ureditev in jih zna primerjati ter kritično vrednotiti s pomočjo različnih filozofskih perspektiv,
- » pojasni osnovna načela demokracije ter zna kritično primerjati neposredno in posredno demokratično ureditev,

- » razloži pojem tiranija večine in ga zna s pomočjo primerov pojasniti,
- » pojasni različne tipe družbeno-ekonomskih ureditev: libertarizem, komunizem, liberalizem,
- » pojasni pomen distributivne pravičnosti,
- » pojasni pomen retributivne pravičnosti,
- » utemelji razliko med pozitivno in negativno svobodo,
- » zna tematizirati odnos med enakostjo in svobodo.

TERMINI

- naravno stanje ◦ družbena pogodba ◦ anarhizem ◦ demokracija ◦ plutokracija
- totalitarizem ◦ komunizem ◦ liberalizem ◦ socializem ◦ kapitalizem ◦ pravičnost kot poštenost ◦ enakost ◦ negativna/pozitivna svoboda ◦ človekove pravice

1.5.2 FILOZOFIJA RELIGIJE

IZBIRNO

OPIS TEME

Filozofija religije je filozofska disciplina, ki se ukvarja z vprašanji religioznih prepričanj, izkušenj in praks. Bistvo filozofije religije ni posredovanje specifičnih religioznih doktrin ali prepričanj, pač pa argumentiran premislek o naravi in pomenu religije ter njenih vplivih na človekovo življenje. Tema dijake seznani z nekaterimi osnovnimi teorijami in koncepti, kot so narava božanskega, problem zla, razmerje med vero in razumom ter smiselnost religioznega jezika. S pomočjo teh preizprašuje aktualne družbene in eksistencialne izzive, denimo vprašanja sekularizma, vpliva religije na etiko, vprašanja smisla življenja ter problem smrti in posmrtnega življenja. Filozofija religije se tradicionalno posveča tudi vprašanjem, kako religija vpliva na posameznikovo identiteto, kulturo in moralne vrednote.

CILJI

Dijak:

- : spozna različne pomene pojma boga in svetega,
- : pozna različne argumente za dokazovanje božjega obstoja,
- : pojasni specifičnost govora o bogu,
- : predstavi nekatere pomembne kritične poglede na religijo,
- : se seznani s sodobnimi pristopi v filozofiji religije,
- : reflektira lastna prepričanja in razvija dialog z drugimi pogledi,
- : premisli odnos med vero in razumom ter vprašanjem smisla življenja,
- : se seznani s statusom boga v azijskih filozofijah.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pojasni božje attribute in lastnosti svetega ter izpelje implikacije opredelitev boga z navedenimi atributi,
- » analizira razliko med pojmovanji božanstva: monoteistični bog, bogovi v politeizmu, vsemogočni in vsevedni bog ter bog panteizma,
- » razpravlja o najvplivnejših argumentih za božji obstoj in proti njemu,
- » kritično razpravlja o argumentih za božji obstoj,
- » razpravlja o razsežnostih in smiselnosti religioznega jezika in vprašanju verifikacije religioznih izjav,
- » predstavi nekatere filozofske kritike religije,
- » pozna in razpravlja o temah smrti boga, boga onkraj biti, odsotnega boga, religiji brez boga,
- » analizira odnos med bogom Descartesa in bogom v daoizmu.

TERMINI

- božji atributi ◦ argumenti za božji obstoj ◦ argumenti proti božjemu obstoju ◦ religiozni jezik
- negativna teologija ◦ kritika religije ◦ hermenevtika in dekonstrukcija ◦ smisel življenja
- razum ◦ azijske religije ◦ panteizem ◦ bog

1.5.3 FILOZOFIJA UMETNOSTI

IZBIRNO

OPIS TEME

Estetika oziroma filozofija umetnosti je filozofska disciplina, ki se ukvarja z lepoto in umetnostjo, z izkustvom lepega in presojanjem o lepem. Je razmeroma nova filozofska disciplina, saj je bila kot samostojno filozofsko področje opredeljena šele leta 1750. Glede na svoj predmet pa je estetika stara kot filozofija, saj je že pri Platonu lepo poleg dobrega in resničnega opredeljeno kot središčna filozofska problematika, Platonova kritika umetnosti kot posnetek posnetka se je vpisala v zgodovino razmisleka o umetnosti, Aristotel pa je s svojo Poetiko avtor prve razprave, ki je v celoti posvečena umetnosti. Pomemben del filozofije umetnosti je bil tudi razmislek o umetniku in tem, kaj spada na področje umetnosti, se pravi vprašanje, ali nekaj je umetnost ali ne.

Tema ponuja izbirne cilje. Izberemo cilje, povezane bodisi s kontinentalnim bodisi z analitičnim pristopom, pri čemer je treba izbrati le en pristop.

CILJI

Dijak:

- : pojasni Platonovo razumevanje lepega in umetnosti,
SC (1.3.1.1)
- : razloži Aristotelovo teorijo umetnosti v Poetiki,
- : utemelji Kantovo tematizacijo presojanja o lepem,
- : pojasni Nietzschejevo navezavo umetnosti na apolinično in dionizično,
- : s pomočjo filozofskih pojmov razmišlja o umetnosti,
SC (1.3.1.1 | 1.3.2.1 | 1.3.3.1 | 1.3.4.1)
- : pozna in razume Heglovo pojmovanje umetnosti (kontinentalni pristop),
- : pozna in razume Heideggerjevo povezavo resnice in umetnosti (kontinentalni pristop),
- : pojasni Bellovo opredelitev umetnosti (analitični pristop),
- : pozna in razume Collingwoodovo opredelitev umetnosti (analitični pristop),
- : pozna in razume Dickiejevo opredelitev umetnosti (analitični pristop).

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži, zakaj po Platonu slikarstvo posnema videz, ne pa bistva,
- » razloži Platonovo intelektualno razumevanje ideje lepega,
- » pojasni Aristotelovo razlikovanje med materijo in formo,
- » pojasni vlogo katharsis (očiščenja od čustev) v Aristotelovi teoriji umetnosti,
- » pojasni, kaj pomeni, da umetnost ne posnema realnosti, temveč se nanaša na možne dogodke,
- » pojasni Kantov odgovor na vprašanje, kako zagotoviti občo veljavnost estetskih sodb (sodb okusa),
- » razloži Kantovo tezo, da je lepo predmet nezainteresiranega ugajanja,
- » razloži razliko med apoliničnim in dionizičnim,
- » pojasni razliko med tremi pojmovanji umetnika: posnema narave, izraža svojo subjektivnost, uteleša nagone narav,
- » *razloži Heglovo pojmovanje, da umetnost ni nekaj zgolj subjektivnega, temveč se v njej izraža duh,*
- » *razloži Heideggerjevo trditev, da je umetniško delo dogajanje resnice,*
- » *razloži Bellovo pojmovanje pomenljive forme,*
- » *pojasni Collingwoodovo pojmovanje, da je umetnost izražanje čustev,*
- » *razloži koncept svet umetnosti in opredeli institucionalno teorijo umetnosti.*

TERMINI

- umetnost ◦ lepota ◦ genij ◦ okus ◦ mimesis ◦ katarza ◦ dionizično ◦ apolinično ◦ duh
- ideja ◦ svet ◦ zemlja ◦ resnica ◦ duh ◦ lepota ◦ forma ◦ svet umetnosti

1.5.4 FILOZOFIJA ŠPORTA

IZBIRNO

OPIS TEME

Šport je od nekdaj pomemben del človeških kultur, njegovo prakticiranje pa je imelo različne namene: od spodbujanja in ohranjanja povezanosti skupnosti do izpopolnitve telesa posameznika. Danes je šport sistematizirana dejavnost v celotni vzgojno-izobraževalni vertikali in je pomemben del ekonomskih in političnih dejavnosti v družbi.

Sodobna filozofija športa se je kot samostojna filozofska panoga razvila v drugi polovici 20. stoletja, vendar je kot del posameznih panog filozofije prisotna skozi njeno celotno zgodovino. Cilj filozofije športa je sistematična poglobitev razumevanja športa in kritični premislek o športu kot pomembnem delu človeka. Pri tem proučuje, analizira in raziskuje od temeljnih metafizičnih, etičnih, estetskih vse do politično-filozofskih in filozofsko-pravnih problemov športa, kot so: kaj je narava, izvor, namen in pomen športa; kaj je intrinzična vrednost oz. kaj so vrline športa, dileme, povezane s poštenostjo, integriteto in enakostjo v športu; problem telesa in duha; kakšna je vloga estetskih lastnosti v športu.

Filozofija športa poskuša v svojih raziskavah zaobjeti človeka in njegove izkušnje kot celoto, pri tem pa črpa iz pluralizma filozofskih pristopov, tradicij in ideologij.

CILJI

Dijak:

- : razloži značilnosti filozofije športa kot filozofske panoge,
SC (5.3.4.1)
- : pojasni pomen ter vlogo športa v človekovem vsakdanjem življenju in njegovi osebni rasti,
SC (5.3.5.1 | 3.2.1.1)
- : pojasni razliko med klasičnim in modernim pojmovanjem športa in odnosom do človeka,
- : analizira filozofski problem duha in telesa skozi zgodovino športa,
- : razloži pomen etike v filozofiji športa,
SC (5.1.5.1 | 3.2.1.2)
- : razpravlja o objektivnosti ocenjevanja estetskih dimenzij v športu,
- : kritično vrednoti vlogo igre kot dela človeške narave.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **pojasni vlogo filozofije v športu,**
- » na primerih pojasni podobnosti in razlike ter odnos med športom, igro in umetnostjo,
- » **pojasni pomen športa za osebnostno rast in razvoj,**
- » razloži razliko med klasičnim in modernim pomenom športa za človeka,
- » pojasni pomen zmernosti v športu in vsakdanjem življenju,
- » analizira problem telesa in duha skozi zgodovino športa,
- » **pojasni, kako se etična vprašanja prepletajo s športom,**
- » **našteje in pojasni etične dileme v športu** (npr. doping, fair play – pravičnost v igri, transhumanizem v športu, transspolnost v športu),
- » pojasni in utemelji etično dilemo skozi filozofijo športa,
- » na primeru pokaže problem ocenjevanja estetike v športu,
- » navede in zagovarja razloge za in proti trditvi, da je igra del človeške narave.

TERMINI

- narava športa ◦ osebna rast ◦ igra ◦ lepota ◦ skladnost ◦ vrednotenje ◦ poštenost
- pravičnost ◦ zmernost ◦ telo – duh

1.5.5 OSNOVE LOGIKE IN ARGUMENTACIJE

IZBIRNO

OPIS TEME

Logika nam omogoča spoznavanje mišljenja ter njegovih zakonitostih. Izhodišče logike je analiza argumentacije in pravilnosti sklepanja, navezava na vsakdanje izkustvo pa omogoča analizo induktivnih argumentov in neformalnih zmot ter Toulminov model argumentacije. Uporabnost znanja logike se izkazuje tudi z uporabo silogizmov na praktičnih primerih. Ker filozofija analizira misli na ravni pojma, je del teme tudi tematika definiranja pojmov.

CILJI

Dijak:

- : pojasni uporabnost argumentacije v vsakdanjem življenju,
- : razloži osnove silogistične logike,
- : razloži osnove formalne logike,
- : analizira zgradbo argumentov in presoja njihovo veljavnost.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » definira pojem in loči med odprtimi in enostavnimi pojmi,
- » ponazori z diagramom enostavne argumente,
- » uporabi Toulminov model za analizo vsakdanje argumentacije,
- » razloži logično formo stavka (S-P),
- » ponazori kategorične stavčne forme z Eulerjevimi diagrami,
- » pozna in zna uporabiti osnovne silogistične figure in moduse,
- » pozna in uporabi osnovne logične simbole,
- » zna uporabiti resničnostno matrico,

- » prepozna tautologijo, kontradikcijo in kontingentni stavek,
- » **pozna in zna uporabiti osnovne oblike veljavnega sklepanja (modus ponens, modus tollens),**
- » navedeno znanje zna uporabiti pri analizi argumentov.

TERMINI

◦ argument ◦ silogizem ◦ argumentacija ◦ Toulminov model argumentacije ◦ induktivno sklepanje ◦ deduktivno sklepanje ◦ moralne dileme

1.5.6 VPRAŠANJE STVARNOSTI

IZBIRNO

OPIS TEME

Vprašanje narave stvarnosti je eden izmed tradicionalnih filozofskih problemov, s katerim se ukvarja ontologija. Mednje sodijo vprašanje razmerja med videzom in resničnostjo, problem determinizma in svobodne volje, vprašanje vzročnosti in vprašanje odnosa med jezikom in stvarnostjo. V sklopu obravnave teme se dijaki seznanijo z osnovnimi pojmi, kot so počelo, substanca, subjekt, akcidenca, pa tudi z osnovnimi ontološkimi stališči, kot so monizem, dualizem, pluralizem, idealizem in materializem. Pomemben del ontoloških premišljevanj je tudi vprašanje determinizma in svobodne volje, filozofija eksistencializma, ki se dotika vprašanj smisla človekovega bivanja, nihilizma, tesnobe in absurda, ter filozofija jezika; slednje so ponujene kot izbirni cilji znotraj teme. Učitelj naj skupaj z dijaki izbere enega izmed ponujenih izbirnih ciljev. Posamezne vsebine iz teme je sicer smotrno povezovati z drugo vsebino učnega načrta, problem svobode denimo z etiko in vprašanjem odgovornosti, problem jezika pa s spoznavnoteoretsko problematiko.

CILJI

Dijak:

- : razloži in uporablja osnovne ontološke pojme,
- : se seznani s temeljnimi ontološkimi nauki,
- : pojasni filozofske razsežnosti problema vzročnosti,
- !: *razloži problem determinizma, svobodne volje in naključja,*
- !: *pojasni eksistencializem,*
- !: *pozna temelje filozofije jezika.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razume pojem počela, substance, subjekta, akcidence, biti, bistva in videza,
- » problematizira naivni realizem ter uvede razliko med bistvom in videzom,
- » analizira monizem, dualizem in pluralizem ter opredeli materializem in idealizem,
- » analizira različne sodobne naravoslovne teorije z vidika ontologije,
- » problematizira odnos med duševnostjo in telesom,
- » analizira redukcionizem z vidika njegovih prednosti in slabosti,
- » razlikuje med razlogi in vzroki,
- » pozna Aristotelovo teorijo štirih vzrokov,
- » razpravlja o Humovi kritiki vzročnosti,
- » pozna Kantovo utemeljitev apriorno vzročnosti,
- » *argumentirano razpravljajo o vprašanju svobodne volje determinizma in naključja,*
- » *poveže razpravo svobodne volje in determinizma z etičskimi refleksijami,*
- » *razume eksistencialistično opredelitev človeka kot bitja, pri katerem je eksistenca pred esenco,*
- » *poveže pojem tesnobe z vprašanjem avtentičnosti eksistence,*
- » *razmišlja o povezavi nihilizma in absurda,*
- » *opredeli pojma pomen in referenca,*
- » *je seznanjen z reprezentančno teorijo pomena in njeno kritiko.*

TERMINI

- materializem ◦ idealizem

1.5.7 APLIKATIVNA ETIKA

IZBIRNO

OPIS TEME

Izbirna tema aplikativna etika predstavlja različne problemske sklope, pri katerih na konkretnih izzivih sodobnega sveta uporabimo in nadgradimo teorije in koncepte, ki so jih dijaki spoznali znotraj obvezne teme etike. Izbirne teme so tako naravnane izrazito aplikativno, učitelji in dijaki pa se naj pri njihovi obravnavi sklicujejo na povsem konkretne problematike. Učitelj naj izmed spodaj ponujenih podtem izbere eno:

- » etika okolja in živali,
- » umetna prekinitev nosečnosti,
- » evtanazija,
- » etika in družbena pravičnost (porazdelitev bogastva, problem svetovne revščine),
- » etični izzivi v rabi tehnologije in sistemov umetne inteligence (npr. transhumanizem, umetna inteligenca, zasebnost in varnost podatkov, kibernetska varnost, tehnologija in družbeni nadzor, avtorske pravice, neenakost dostopa do tehnologije).

CILJI

Dijak:

- : razume pojem aplikativne etike,
- : pozna povezave med normativno in aplikativno etiko,
- : analizira etične probleme na področju izbrane podteme,
SC (4.4.4.1 | 3.1.4.2)
- : argumentirano razpravlja o izbrani etični temi sodobnosti,
SC (4.2.3.1 | 3.3.1.2 | 3.3.2.1)
- : vrednoti argumente, ki se pojavljajo v razpravah o aktualnih etičnih vprašanjih,
- : izoblikuje lastno z argumenti podprto filozofsko stališče.
SC (4.4.4.1 | 3.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži pojem aplikativne etike in s primeri ponazori rabo filozofskih pojmov v razpravah o etičkih vprašanjih sodobnosti,
- » opredeli filozofski problem in pojasni njegove (filozofske in družbene) implikacije,
- » predstavi argumente in predpostavke, na katerih temeljijo različni filozofski pogledi, in jih analizira,
- » pokaže prednosti in omejitve različnih filozofskih perspektiv, stališč in argumentov,
- » se argumentirano vključuje v razpravo in oblikuje svoj pogled na opredeljeni problem.

TERMINI

- aplikativna etika
- normativna etika

2. MODUL B – KLASIČNA GIMNAZIJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Modul B omogoča poglobljeno analizo antične filozofije kot razširitev in poglobitev znanja iz modula A ter omogoča celovitejše razumevanje antične misli. Modul B je sestavljen iz obvezne teme *antična filozofija* in izbirne filozofske teme. Izbirna tema ponuja natančnejše seznanjanje z antično politično filozofijo, ontologijo, epistemologijo, filozofijo umetnosti, filozofsko kozmologijo, filozofijo religije ali etiko.

2.1 ANTIČNA FILOZOFIJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema omogoča poglobljeno raziskovanje antične filozofije in širitev vsebin splošnega programa. Dijaki pridobijo vpogled v nastanek zahodne filozofije v Grčiji, pri čemer obravnavamo predsokratske filozofe, sofistično misel ter ključne premike v filozofiji tistega časa. Poseben poudarek je na Sokratu, medtem ko pri Platonu in Aristotelu dijaki poglobljajo znanje predvsem v smeri epistemologije in ontologije.

CILJI

Dijak:

- : analizira okoliščine vznika filozofije v antični Grčiji,
SC (5.1.1.1)
- : pojasni predsokratsko filozofsko misel,
SC (2.1.1.1)
- : spozna in vrednoti sofistični nauke,
SC (2.2.2.1)
- : spozna kompleksnost Platonove filozofije,
SC (5.1.3.1)
- : razloži kompleksnost Aristotelove filozofije,
SC (5.1.3.1)
- : povezuje in razlaga osnovne miselne tokove helenistične in rimske filozofije.
SC (5.1.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » ustvarja filozofska vprašanja o celoti bivajočega,
- » analizira filozofski pojem počela in pojmovanja izvora vsega bivajočega,
- » kritično ovrednoti predpostavke naukov o počelih in elementih pri predsokratikih,
- » pozna Talesove, Anaksimenov in Anaksimandrove nauke,

- » primerja Heraklitov in Parmenidov nauk o biti, postajanju in gibanju, eno in mnoštvo,
- » razume pomen relativnosti spoznanja pri Protagori in pomen stavka *homo mensura*,
- » kritično ovrednoti in aktualizira sofistični spoznavni in moralni relativizem,
- » primerja dialektiko in retoriko v navezavi na Platona in Sokrata ter sofiste,
- » razloži pomen Platonovega nauka o idejah in ga poveže z vsaj dvema področjema njegove misli (etika, politika, umetnost, kozmologija),
- » pozna Aristotelove argumente proti platonističnemu dualizmu in kritiko dobrega kot ideje,
- » pojasni Aristotelovo teorijo štirih vzrokov,
- » razloži pomen Aristotelovega nauka o vrlinah in ga poveže z vsaj dvema področjema njegove misli (politika, retorika, umetnost),
- » pozna in primerja stoiški in epikurejski in skeptični nauk,
- » razume pomen filozofije kot načina življenja.

TERMINI

- bit ◦ počelo ◦ postajanje ◦ sofizem ◦ relativizem ◦ pravičnost ◦ ideje ◦ resnica
- substanca ◦ akcidenca ◦ teleologija ◦ vzročnost ◦ ataraksija ◦ dobro življenje ◦ vrline
- vera ◦ razum

2.2 IZBIRNA FILOZOFSKA TEMA

OBVEZNO

OPIS TEME

Učitelj izbere eno izmed ponujenih izbirnih filozofskih tem, ki so:

- » antična politična filozofija,
- » filozofija umetnosti v antiki,
- » filozofska kozmologija v antiki,
- » antična filozofija religije,
- » analiza izvirnega dela.

2.2.1 ANTIČNA POLITIČNA FILOZOFIJA

IZBIRNO

OPIS TEME

Ta izbirna tema omogoča dijakom tako teoretično spoznavanje temeljev politične filozofije od antike do renesanse kakor tudi aplikacijo abstraktne filozofske misli v poglobljeno kritiko družbenega vsakdana. Za slednje je ključna učiteljeva spretnost, kako bo znal približati politično filozofijo mladim in jo aktualizirati.

CILJI

Dijak:

- : analizira in interpretira Platonovo politično misel,
SC (5.1.5.1 | 5.3.2.1)
- : pojasni Aristotelovo politično misel,
SC (2.1.2.1 | 5.3.3.2)
- : pojasni in primerja helenistično in latinsko politično misel,
SC (5.1.4.1)
- : razloži srednjeveško politično misel.
SC (5.1.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » primerja idealno državo s človeško dušo in njej pripadajočimi vrlinami,
- » razloži pomen družbenih slojev v idealni državi in vlogo filozofov voditeljev,
- » navede različne oblike vladanja in pojasni njihove prednosti ter slabosti,
- » spozna položaj žensk v Platonovi politični misli,
- » razume Aristotelov teleološki koncept dobre države,
- » utemelji pomen vrline in izobraževanja za politično skupnost,
- » analizira pomen zakonov in oblike vladavine,

- » reflektira razmerje med posameznikom in državo v helenizmu,
- » razlikuje med dvema državama, zemeljsko in božjo v Avguštinovi misli,
- » spozna in kritično ovrednoti Machiavellijevo politično filozofijo,
- » pozna problem lastnine in vloge skupnosti v utopični državi Thomasa Mora.

TERMINI

- demokracija ◦ tiranija ◦ zakon ◦ naravno ◦ družbeno pravo ◦ lastnina ◦ teleološko
- božja država ◦ duša ◦ utopija

2.2.2 FILOZOFIJA UMETOSTI V ANTIKI

IZBIRNO

OPIS TEME

Široko zastavljena tema *filozofija umetnosti* ponuja premislek o filozofskih izhodiščih za kompleksnejše razumevanje umetnosti vse od antike do renesanse. Pitagorejsko prepričanje, da se v naravi skriva harmonija, ne spodbuja zgolj estetskih in ontoloških izhodišč za premislek o naravi bivajočega, marveč prebuja celo etiški ideal – biti vrl, v pomenu prave mere strasti. Priložnosti za analizo umetniških del s pomočjo filozofskih idej je veliko tudi zato, ker je filozofija prav neposredno sooblikovala umetniško dejavnost, ob tem pa nam vsekakor omogočila njeno kompleksnejše razumevanje. Od Platonovega izгона umetnikov iz idealne države in njegove uporabe mitološke govornice, ko poskuša misliti bit bivajočega, pa Aristotelovo pojmovanje *mimesis* in katarze ter mnoge druge misli iz zakladnice filozofske tradicije naj bodo izhodišča za kompleksno razumevanje umetnosti tudi v času srednjega veka in renesanse. Mnoštvo literarnih del, arhitekturnih lepôt, likovnih dosežkov in mnogih drugih področij ustvarjalnosti lahko ponujajo neizčrpen vir za filozofsko analizo.

CILJI

Dijak:

- : analizira predsokratsko pojmovanje lepega,
SC (1.3.2.1)
- : pojasni Platonovo pojmovanje lepega in njegov odnos do umetnosti,
SC (5.1.5.1)
- : razloži ključne značilnosti Aristotelovega pojmovanja umetnosti,
- : ovrednoti vpliv filozofije na srednjeveško razumevanje umetnosti,
- : spozna renesančno pojmovanje lepote.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » primerja pitagorejsko in heraklitsko pojmovanje harmonije in lepega,
- » razume predsokratsko pojmovanje reda kot harmonije,
- » razume, kako je lepo povezano z resnico in pravičnostjo,
- » razlikuje različna pojmovanja lepega v platonski misli,
- » navede Platonove razloge za izgon umetnikov iz države,
- » razume Aristotelovo pojmovanje *mimesis in katarze*,
- » razlikuje *poiesis* od zgodovinopisja in filozofije,
- » razume filozofski vpliv Platona na umetniško iskanje idealnih, duhovnih oblik in simbolov,
- » primerja Ficinovo in Platonovo pojmovanje lepega,
- » pogloblja antični ideal vzgoje kot dobrega in lepega oblikovanja človeške duše,
- » analizira misel Pice della Mirandole o človekovem dostojanstvu v navezavi s pojmovanjem lepega.

TERMINI

◦ harmonija ◦ simetrija ◦ lepo ◦ poiesis ◦ mimesis ◦ katarza ◦ mitologija ◦ dostojanstvo

2.2.3 FILOZOFSKA KOZMOLOGIJA V ANTIKI

IZBIRNO

OPIS TEME

Antična filozofija se je rodila iz *čudenja* nad urejenostjo, lepoto in prostranostjo vesolja. Iskanje odgovora na vprašanje, kaj je *izvor* vsega, kar je in biva, uvršča Talesa na mesto prvega antičnega filozofa, njegovi premisleki pa odpirajo velika ontološka, epistemološka in druga filozofska vprašanja, na katera so odgovarjali Platon, Aristotel in drugi velikani mišljenja. Pregled zgodovine idej do časa renesanse omogoča mladim vpogled v izjemno barvitost različnih načinov raziskovanja kozmosa. Filozofijo pa lahko odlično povezujemo z matematiko, umetnostjo, fiziko, religijo in mnogimi drugimi področji ter znanostmi, ki nam pomagajo odstirati *naravo* vsega bivajočega. Smiselno je izpostaviti, zakaj in kako je filozofija temeljno zaznamovala razumevanje kozmosa v preteklosti, ob tem pa je bistveno, da dijake spodbudimo k samostojnemu mišljenju, s katerim lahko presežejo zgolj naravoslovni pogled na vesolje. Eksistencialna vprašanja o smislu življenja, politično prepričanje, da smo *državljeni svet*, estetska zanesenost nad lepoto narave in mnogo drugega lahko spodbuja učitelja in dijake, da v preteklosti najdejo izhodišče za mišljenje. Spodaj izpostavljeni filozofi in njihove ideje pa naj bodo pri tem temeljna opora, s katero lahko presežemo zdravorazumsko tematiziranje vesolja.

CILJI

Dijak:

- : razloži predsokratsko pojmovanje narave v pomenu grške *physis*,
SC (2.1.1.1)
- : pojasni Platonovo razumevanje nastanka kozmosa,
- : opiše Aristotelovo kozmologijo,
- : opiše Ptolemajevo podobo vesolja,
- : opiše srednjeveško podobo vesolja,
- : razloži razloge za kopernikansko revolucijo,
SC (2.1.3.1)
- : pojasni razloge za kopernikansko revolucijo.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **razume** in analizira predsokratsko kozmološko misel o nastanku vesolja,
- » razume Platonov koncept *chore*, štiri elemente ter pomen petih poliedrov,
- » razume Aristotelovo pojmovanje prvega gibalca in kozmološko podobo vesolja,
- » razume razloge za kritiko Aristotelove kozmološke slike,
- » razloži in uporablja pojme epicikel, ekvant in deferent,
- » razlikuje med potencialno in aktualno neskončnostjo,
- » pojasni kozmologijo Akvinskega,
- » razloži kopernikanski obrat v pomenu vračanja k platonski filozofiji lepega,
- » analizira pomen matematike v renesančni in antični misli,
- » razume geocentrizem in heliocentrizem v pojmovanju vesolja,
- » pojasni vlogo znanstvenega opazovanja in eksperimentiranja v renesančni misli,
- » analizira Brunov koncept boga,
- » pojasni pomen panteizma.

TERMINI

◦ kozmos ◦ panteizem ◦ teleologija ◦ prvi gibalec ◦ ache ◦ neskončnost ◦ sfera ◦ zveze stalnice

2.2.4 ANTIČNA FILOZOFIJA RELIGIJE

IZBIRNO

OPIS TEME

Filozofija religije nas vrača v same začetke antične pisane kulture – k mitološki govorici in filozofski kritiki tematizacije *božjega*. Od Talesove misli o izvorih vesolja do srednjeveške in renesančne prepletenosti filozofije z judovsko-krščansko tradicijo je mogoče misliti to *presežno* na mnogotere načine. Medpredmetno povezovanje z umetnostjo, zgodovino, matematiko ter drugimi področji in znanostmi omogoča široko razumevanje religije. Pitagorejsko očiščevanje duše, Platonovo pojmovanje posmrtnega življenja in spoznavanje kot spominjanje so samo nekatera od pomembnih izhodišč za premišljevanje o religioznih vprašanjih. Plotinova mistika govori o neke vrste *filozofski veri*, Aristotelova tematizacija *prvega gibalca* pa ponuja podlago za lažje razumevanje srednjeveške in renesančne podobe Boga. Da je mogoče misliti *božje* na mnogotere načine, pa gotovo dokazuje Giordano Bruno s svojim *panteizmom*.

CILJI

Dijak:

- : spozna predsokratsko razumevanje mitologije,
SC (2.1.3.1)
- : pojasni Platonovo idejo o nesmrtnosti duše,
- : analizira Aristotelovo pojmovanje prvega gibalca,
- : pojasni Plotinovo misel,
- : primerja vpliv antične filozofije na judovsko-krščansko razumevanje boga in človeka,
SC (5.1.4.1)
- : razloži panteistično pojmovanje boga.
SC (2.1.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pojasni razliko med alegoričnim in dobesednim razumevanjem mitologije,
- » razloži Ksenofanovo kritiko antropomorfne podobe bogov,
- » pojasni pomen *metempsihoze* in vlogo matematike za očiščevanje duše pri Pitagori,
- » navede in pojasni razloge Platonove ideje o nesmrtnosti duše,
- » analizira Aristotelovo teleološko razumevanje sveta,
- » opiše in razloži Aristotelove razloge za obstoj *prvega gibalca* in njegove lastnosti,
- » pojasni pomen Plotinovo kontemplativno držo,
- » razloži proces emanacije,
- » primerja krščansko in antično pojmovanje in dokazovanje boga,
- » primerja panteizem s klasičnim teizmom.

TERMINI

◦ metempsihoza ◦ kontemplacija ◦ emanacija ◦ panteizem ◦ telos ◦ alegorično ◦ dokazi za obstoj boga ◦ duša ◦ eno

2.2.5 ANALIZA IZVIRNEGA DELA

IZBIRNO

OPIS TEME

Posebnost teme je možnost analize izvirnih filozofskih besedil grških ali rimskih mislecev, kar omogoča poglobljeno obravnavo besedila in spodbuja kritično mišljenje in celovito razumevanje zgodovinskega konteksta.

CILJI

Dijak:

○: pozna in analizira izvirno filozofsko besedilo klasične grške ali rimske tradicije ter ga umesti v zgodovinski in filozofski kontekst.

SC (5.2.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » analizira izvirno filozofsko besedilo z vidika vsaj enega področja filozofije (ontologija, etika, epistemologija),
- » samostojno interpretira, aktualizira in kritično ovrednoti vsebino obravnavanega besedila,
- » zna obnoviti vsebino dela, razloži njegove ključne vsebinske poudarke in odgovori na temeljna vprašanja, ki jih besedilo zastavlja.

TERMINI

- analiza besedila

3. MODUL C – IZBIRNI MODUL

MATURA

OPIS TEME

Modul C nadgrajuje temeljna filozofska znanja in spretnosti ter je usmerjen v razvijanje samostojnega mišljenja, analize in pisnega izražanja. Dijak v esejistični obliki samostojno razmišlja o izbrani temi, interpretira odlomek filozofskega besedila in predstavi lastno raziskovalno nalogo o izbranem filozofskem problemu. Modul omogoča usposobljenost za filozofsko raziskovanje, kritično mišljenje ter pripravo kompleksnejših pisnih izdelkov, kar dijaka pripravlja na nadaljnje izobraževanje in aktivno udejstvovanje v družbi.

Tematske enote so:

- » obravnava izbranega filozofskega besedila,
- » obravnava izbrane filozofske teme,
- » seminarska naloga.

3.1 OBRAVNAVA IZBRANEGA FILOZOFKEGA BESEDILA

OBVEZNO

OPIS TEME

Pri obravnavi filozofskega besedila učitelj in dijaki izberejo eno od naslednjih filozofskih besedil:

- » Platon: *Država*,
- » Aristotel: *Nikomahova etika*,
- » René Descartes: *Meditacije o prvi filozofiji*,
- » Friedrich Nietzsche: *Genealogija morale (H genealogiji morale)*,
- » Hannah Arendt: *Vita activa*.

CILJI

Dijak:

- : prepozna in obravnava temeljne filozofske probleme izbranega dela,
- : prepozna pomen sodelovalnega pristopa v okviru filozofskega preiskovanja ter razvija zavedanje o nujnosti aktivnega in odgovornega delovanja znotraj skupnosti,
- : preučuje temeljne vsebinske poudarke dela,
- : raziskuje temeljne pojme dela in jih poveže v pojmovno mrežo,
- : razume razliko med obnavljanjem filozofskih vsebin in njihovo obravnavo ter med koherentnim in nekoherentnim razmislekom,
- : analizira avtorjevo izpeljavo, razloži njegove poglede in vstopa v dialog z njimi,
- : razume razliko med predstavitvijo, interpretacijo, utemeljitvijo in ovrednotenjem besedila.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » v izbranem besedilu prepozna in opiše filozofski problem odlomka,
- » razloži in razčleni filozofske pojme, ki so relevantni za obravnavo problema, jih kritično vrednoti in razloži njihov pomen v kontekstu dela,
- » analizira avtorjevo izpeljavo,
- » vstopa v dialog z avtorjem na podlagi poznavanja relevantnih filozofskih problematik,
- » spiše komentar esejističnega tipa z značilno zgradbo, celovitostjo in zaključenostjo,
- » v komentarju umesti problem odlomka v širši filozofski kontekst.

TERMINI

- komentar besedila
- filozofski problem
- analiza pojnov

3.1.1 PLATON: DRŽAVA

IZBIRNO

OPIS TEME

Pregledno v celoti, temeljito pa knjige I. in II. ter V.–VII.

Platonova Država je klasično delo filozofije, ki se osredotoča na problem pravičnosti in njene vrednosti. Platon raziskuje, kaj je pravičnost in kakšna je njena vrednost, pri čemer se sooči s sofističnim pogledom, ki pravičnost razume kot relativno in odvisno od koristi posameznikov ali družbenih skupin. Pravičnost opredeli kot družbeno ureditev, v kateri vsak del družbe opravlja svojo naravno nalogo. Razprava vodi do dvojne naloge: opredeliti pravičnost v državi in posameznikovi duši. Država in duša sta namreč zgrajeni enako, kar omogoča vzporedno razmišljanje o trodelnosti obeh in vprašanju, kdo naj vlada. Platon ugotovi, da mora v pravični državi vladati razum, kar pojasni s svojo teorijo idej. Filozofska izobrazba vodi bodoče vladarje k spoznanju ideje dobrega, zaradi česar so filozofi najbolj primerni za vladanje. Dijaki morajo razumeti temeljna problemska vprašanja I, II., V., VI. in VII. knjige, kar zahteva pregledno poznavanje celotnega dela.

CILJI

Dijak:

- : spozna različne opredelitve pravičnosti,
- : razloži pravičnost kot krepost/vrlino,
- : seznani se s pravičnostjo kot vrlino duše,
- : pojasni pravičnost kot dobrino,
- : seznani se s premislekom o navidezni pravičnosti,
- : spozna vzporednost med politično pravičnostjo in pravično dušo,
- : spozna razlog za nastanek države,
- : seznani se z idejo o delitvi dela in nastanku stanov,
- : spozna razred rokodelcev, trgovcev in obrtnikov,
- : spozna razred čuvarjev/stražarjev,
- : se seznani z nujnostjo cenzure,

- : spozna ureditev razreda čuvarjev,
- : spozna vrline čuvarjev in njihove najpomembnejše dolžnosti,
- : se seznani s filozofom vladarjem,
- : spozna značilne lastnosti filozofa,
- SC (5.2.4.3)
- : spozna razloge za slab sloves filozofije,
- SC (5.1.4.1)
- : spozna nujnost povezave med filozofijo in oblastjo v idealnem polisu,
- SC (5.3.2.1)
- : spozna prispodobo o ladji,
- SC (5.1.4.1)
- : se seznani z vlogo sofistov in filodoksov v demokratično urejeni družbi,
- : spozna pomen vzgoje filozofov vladarjev,
- : razume nauk o idejah,
- SC (5.1.4.1)
- : se seznani z dejstvom, da je uzrtost ideje dobrega ključna za urejenost idealnega polisa,
- SC (5.1.4.1)
- : se seznani s prispodobo o črti in spozna stopnje spoznanja,
- : se seznani s prispodobo o votlini in spozna njen pomen, .
- SC (5.1.3.1)
- : spozna posamezne nauke, ki tvorijo vzgojo filozofa vladarja.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pojasni problematičnost opredelitve pravičnosti kot povrnitve dolga,
- » pojasni težave s konceptom, ki meni, da je pravica delati dobro prijateljem in škodovati sovražnikom,
- » razloži opredelitev pravičnosti kot koristi močnejšega,
- » ve, da je pravičen človek bolj moder od krivičnega,
- » zna pojasniti povezavo med pravičnostjo, krepostjo, dušo in srečnim življenjem,
- » ve, da je pravičnost dobrina, ki si jo želimo zaradi nje same in njenih učinkov,

- » s pomočjo zgodbe o Gigesovem prstanu pojasni koristi videza pravičnosti,
- » s sklicevanjem na zgodbo o Gigesovem prstanu zna vzpostaviti in opredeliti lastno stališče v odnosu do videza pravičnosti,
- » ve, da je politična pravičnost razširitev pravične duše,
- » zna povezati pomanjkljivost in nesamozadostnost posameznika z razlogom za nastanek države,
- » ve, da je za najučinkovitejše in uravnoteženo delovanje države potrebna delitev dela med prebivalci,
- » zna pojasniti povezavo med nadarjenostjo posameznika, delitvijo dela in posledično umeščenostjo v enega od stanov,
- » ve, da je naloga prebivalcev prehranjevalnega stanu skrb za najnujnejše potrebe vseh,
- » zna povezati razkošje in bolezen polisa,
- » ve, da je razredu čuvarjev pri načrtovanju idealnega polisa treba nameniti največ pozornosti,
- » ve, da v razred čuvarjev sodijo tisti, ki so blagi do sodržavljanov in napadalni do sovražnikov,
- » pojasni pomen cenzure v razredu čuvarjev/stražarjev,
- » s pomočjo premisleka o smotrnosti cenzure v Platonovi Državi zna kritično vzpostavljati lasten odnos do cenzure in ga aktualizirati,
- » zna pojasniti, zakaj poteka vzgoja žensk in moških v razredu čuvarjev na enak način (razlika v zmožnostih je v kvantiteti, ne pa v naravi),
- » pozna urejenost v razredu čuvarjev: bivanje v skupnosti moških in žensk ter odsotnost zasebne lastnine,
- » pojasni, zakaj so otroci vsem skupni in kako poteka njihova vzgoja,
- » pozna temeljno krepost čuvarjev (pogum) in zna utemeljeno pojasniti, kako poteka čaščenje najboljših (spolno združevanje in plemenitenje vrste, častni kodeks padlim v vojni),
- » zna pojasniti razliko med državljansko vojno in vojno z barbari ter posledično ustrezno ravnanje z nasprotniki,
- » razloži, v čem je ključna razlika med filozofi (kot ljubitelji resnice) in ostalimi (ljubitelji mnenja),
- » pojasni korelacijo med nadarjenostjo filozofske duše (ki teži k vednosti) in bivajočim,
- » navede ključne lastnosti filozofske narave: dostojanstvo, dober spomin, radovednost, učljivost, pogum,
- » utemelji, zakaj so ključne lastnosti filozofa nujne za opravljanje vloge vladarja,

- » vé, da filozofi v družbi ne veljajo za primerne oblastnike in pozna tri ključne razloge za njihov slab sloves: nekateri se zgolj pretvarjajo, da so filozofi (nimajo pa filozofske duše in posledično tudi ne poznajo absolutne resnice), drugi so se kljub primerni nadarjenosti duše pokvarili (postali domišljavi), tretji so (z odsotnostjo v političnem udejstvovanju) za družbo postali nekoristni,
- » vé, da morajo filozofi postati oblastniki,
- » zna argumentirano povezati vlogo filozofa v državi s popolno urejenostjo, ki ustreza absolutni pravičnosti,
- » zna pojasniti pomen posameznih elementov prispodobe o ladji in jih smiselno povezati s kritiko demokracije,
- » s sklicevanjem na prispodobo o zveri zna pojasniti spornost pravičnosti v demokratični družbi,
- » razume, da mora biti vzgoja filozofov premišljeno urejena in postopna,
- » zna pojasniti, zakaj je slaba vzgoja najškodljivejša za močne značaje (filozofe),
- » zna razložiti nauk o idejah oziroma delitev na dva svetova in pojasniti vzročno povezanost materije in relativnega ter kraljestva idej in absolutnega,
- » zna povezati uzrtost idej, poznavanje absolutne pravičnosti in delovanje v skladu z njo,
- » zna argumentirano povezati epistemološko in spoznavno teorijo kot ključni element, ki opravičuje filozofa kot vladarja,
- » s pomočjo prispodobe o daljici zna pojasniti delitev svetov in imenovati pripadajoče stopnje spoznanja,
- » zna razložiti ontološko nadrejenost ideje dobrega in jo povezati z nadrejenostjo dialektike v odnosu do matematičnih znanosti,
- » s pomočjo prispodobe o votlini zna razložiti nauk o idejah (posamezne elemente zna povezati z naukom; npr. ogenj kot sonce čutnozaznavnega sveta, sonce zunaj votline kot ideja dobrega),
- » z nanašanjem na prispodobo o votlini zna pojasniti pot spoznanja, ki jo mora premostiti filozof vladar,
- » skozi prispodobo o votlini zna argumentirano predstaviti umeščenost državljanov v različne stanove in pojasniti, kako poteka filozofova pot iz votline ter kaj je razlog za njegovo vrnitev,
- » zna pojasniti povezavo med potjo iz votline in vnovičnim pomnjenjem (pot anamneze) ter s tem ločnico med dušo in telesom,
- » zna naštet in časovno opredeliti vse sestavne elemente vzgoje filozofa,

- » zna argumentirano pojasniti, zakaj sestavljajo vzgojo filozofa prav ti nauki in zakaj prav v tem vrstnem redu,
- » zna razložiti, zakaj je dialektika zadnji in najpomembnejši nauk vzgoje filozofa.

TERMINI

- pravičnost ◦ krivičnost ◦ korist ◦ videz ◦ resnica ◦ polis ◦ duša ◦ cenzura ◦ razredi
- rokodelci ◦ čuvarji ◦ filozof vladar ◦ sofist ◦ filodoks ◦ vrlina ◦ oblast ◦ vzgoja
- filozofija ◦ dialektika ◦ védenje ◦ mnenje ◦ dva svetova ◦ domnevanje ◦ verjetje
- znanost ◦ anamneza ◦ ideja dobrega/dobro ◦ prispodoba o ladji/črti/votlini ◦ uvid/uzrtost

3.1.2 ARISTOTEL: NIKOMAHOVA ETIKA

IZBIRNO

OPIS TEME

Pregledno v celoti, temeljito knjige 1 (v celoti), 2 (v celoti), 3 (poglavja 1–11), 5 (v celoti), 6 (v celoti), 7 (poglavja 3–5), 8 (poglavja 1–5), 10 (v celoti).

Aristotelova *Nikomahova etika* je temeljno delo evropske filozofije in eno tistih klasičnih besedil, ki imajo živ pomen za sodobnost. Osnovni okvir Aristotelove etiške misli je njena teleološka naravnost, v skladu s katero ima vsako delovanje svoj cilj. Od tod Aristotel določi srečnost kot najvišje dobro in smoter človeka, zaradi česar je njegova etika evdajmonistična. Človekovo srečnost sicer Aristotel poveže s tem, kar določi za njegovo »nalogo« – dejavno življenje v skladu z vrlino in razumom kot tisto posebno lastnostjo človeka, ki ga razlikuje od ostalega bivajočega. Ključnega pomena za doseganje dobrega so vrline, ki jih Aristotel deli v skladu z njegovo razdelitvijo duše. Še posebej etične vrline opredeljuje srednja mera med skrajnostmi, medtem ko je med razumskimi med najpomembnejšimi pametnost (*phronesis*). V *Nikomahovi etiki* je posebna pozornost namenjena tudi pravičnosti, šibkosti volje in prijateljstvu, ki tako poleg nauka o vrlinah in najvišjem dobrem predstavljajo osnovne elemente Aristotelove etike.

CILJI

Dijak:

- : se seznani s teleološko in evdajmonistično zasnovanostjo Aristotelove etične misli,
SC (5.1.4.1)
- : razume Aristotelov nauk o vrlinah,
SC (1.2.1.1 | 2.1.2.1)
- : se spozna z Aristotelovim naukom o šibkosti volje,
SC (2.4.3.1 | 5.1.5.1)
- : se seznani z Aristotelovim pojmovanjem pravičnosti,
SC (2.1.2.1 | 2.4.1.1 | 5.1.5.1)
- : pozna Aristotelov pogled na prijateljstvo,
SC (2.4.2.1 | 5.2.4.3)

○: analizira Aristotelov nazor o užitku,

SC (5.3.5.1)

○: pozna različne oblike življenja pri Aristotelu.

SC (2.1.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razmišlja o smotrih kot udejstvovanju in smotrih kot rezultatu udejstvovanja,
- » analizira hierarhijo smotrov,
- » analizira Aristotelovo pojmovanje srečnosti in dobrega za človeka,
- » razčleni tri temeljne oblike življenja (življenje, posvečeno užitku, življenje v službi skupnosti, življenje, posvečeno filozofiji),
- » razloži Aristotelov pogled na vprašanje, ali je dobro ideja,
- » analizira odnos med modrostjo, srečnostjo in užitkom,
- » pojasni, na kakšen način je za Aristotela človeku dosegljivo dobro,
- » opredeli pojem vrline,
- » razčleni vrline na etične in dianoetične in jih poveže s strukturo duše,
- » razlikuje med pojmom pametnosti in modrosti,
- » analizira pomen vrlin za doseganje srečnosti,
- » opredeli odločitev kot posledico preudarjanja,
- » razčleni problematiko hotenih, mešanih in nehotenih dejanj v navezavi na vrline,
- » razume pomen šibkosti volje za opustitev moralnega delovanja,
- » oceni pojem šibkosti volje v navezavi na Aristotelovo kritiko Platona in Sokrata,
- » razlikuje med pravičnostjo v širšem (splošnem) in ožjem (posebnem) smislu,
- » analizira Aristotelov pojem pravičnosti v ožjem smislu ter ga razčleni na retributivno, distributivno ter komutativno pravičnost,
- » razčleni tri oblike prijateljstva pri Aristotelu,
- » analizira pomen popolnega prijateljstva,
- » pojasni razmerje med prijateljstvom in vrlino,
- » razume pomen užitka za srečnost,

- » analizira razliko med življenjem v službi užitka, javnosti in spoznavanja,
- » analizira Aristotelovo razumevanje in utemeljevanje hierarhije življenjskih oblik v povezavi z esencialističnim pojmovanjem človeka.

TERMINI

- modrost ◦ šibkost volje (akrasia) ◦ užitek ◦ sreča (evdajmonija) ◦ smoter (telos)
- pravičnost ◦ hotenost ◦ prijateljstvo ◦ odločitev ◦ pametnost (tudi preudarnost, praktična modrost; phronesis) ◦ vrlina (arete)

3.1.3 RENÉ DESCARTES: MEDITACIJE O PRVI FILOZOFIJI

IZBIRNO

OPIS TEME

Poglobljeno prebrati v celoti.

Descartesove *Meditacije* predstavljajo rojstno mesto novoveškega subjekta, ki v temelju določa tako ontološko kot tudi družbenopolitično življenje zadnjih stoletij. Tega Descartes iznajde s svojim znamenitim cogitom, ki ga strnjeno povzema stavek »Mislim, torej sem«. Do njega se Descartes dokoplje s pomočjo metodičnega dvoma, kar je še ena pomembna inovacija *Meditacij*, ki posega na področje spoznavne teorije. Descartes se namreč do trdne točke gotovosti prebije z dvomljenjem v prepričanja, saj je resnica to, kar je nedvomno. Med najbolj poznanimi mesti *Meditacij* sta tako argument sanj, s katerim Descartes podvomi v obstoj lastnega telesa, ter argument zlobnega duha, ki ovrže še neposredno gotovost matematičnih izjav. Tik preden bi radikalnost dvoma bralca pustila v primežu radikalnega skepticizma in solipsizma, ga Kartezij iz radikalne negotovosti reši s pomočjo svojih dokazov božjega bivanja in njegove popolnosti, ki je naposled porok za njegovo dobroto in resnicoljubnost, ki človeku nudita ne le uteho nesmrtni duše, pač pa tudi zanesljivosti obstoja zunanjega sveta. Ideja Boga spada med vrojene ideje, kamor pa po Descartesu lahko prištevamo vsaj še idejo duha in telesa, in ker jih dojemamo jasno in razločno, so lahko vir vednosti o nas in zunanjem svetu. Med ključnimi momenti *Meditacij* je tudi Descartesov dualizem, ki pozna obstoj dveh substanc, materialne in duhovne. Telo je za Kartezija tako *res extensa* oziroma razsežna stvar, medtem ko je duša duhovna substanca oziroma misleča stvar, *res cogitans*, s tem pa Descartesov dualizem odpira tudi vprašanje vzajemnega učinkovanja duha in telesa, ki je lahko zanimivo tudi za sodobno kognitivno znanost.

CILJI

Dijak:

○: razume pomen metodičnega dvoma za gotovost spoznanja,

SC (2.2.2.1 | 5.2.2.1)

○: razume pomen cogita,

○: se seznani s kartezijanskim dualizmom,

○: pozna problem solipsizma,

SC (5.1.4.1)

○: razume Descartesovo racionalistično spoznavno teorijo,

SC (2.2.1.1)

○: razume pomen Boga za kartezijansko filozofijo,

○: pozna Descartesov nauk o svobodni volji v navezavi na razpravo o razliki med resničnim in lažnim.

SC (5.1.4.1 | 2.4.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pozna razliko med upravičenim in metodičnim dvomom,
- » analizira povezavo med metodičnim dvomom in gotovostjo,
- » razume problem kartezijanskega kroga,
- » pozna Descartesov kriterij jasnega in razločnega spoznanja kot jamstva resnice,
- » razume, zakaj Descartes zanika verodostojnost čutnih zaznav,
- » pojasni pomen argumenta sanj za ovržbo gotovosti obstoja telesa,
- » pojasni pomen argumenta zlobnega duha za ovržbo gotovosti obstoja matematičnih resnic,
- » pojasni povezavo med mišljenjem in nujnostjo obstoja mislečega subjekta,
- » opredeli mislečo stvar (res cogitans) in jo razlikujejo od razsežne stvari (res extensa),
- » analizira problem vzajemnega učinkovanja duhovne in materialne substance,
- » razume povezavo med metodičnim dvomom in solipsizmom,
- » pozna Descartesov primer voska,
- » razloži pomen vrojenih idej za Descartesovo spoznavno teorijo,
- » razume povezavo med božjo dobroto in resnicoljubnostjo ter obstojem zunanjega sveta,
- » razume vlogo Boga pri ovržbi solipsizma,
- » analizira Descartesov kozmološki dokaz za božje bivanje,
- » analizira Descartesov ontološki dokaz za božje bivanje,
- » razume povezavo med svobodno voljo in zmoto.

TERMINI

◦ matematični dvom ◦ dvom ◦ gotovost ◦ kartezijanski krog ◦ spoznanje ◦ čutne zaznave
◦ zlobni duh ◦ matematične resnice ◦ cogito ◦ kartezijanski dualizem ◦ substanca ◦ res
cogitans ◦ res extensa ◦ solipsizem ◦ vrojene ideje ◦ spoznavna teorija ◦ svobodna volja

3.1.4 FRIEDRICH NIETZSCHE: H GENEALOGIJI MORALE

IZBIRNO

OPIS TEME

Nietzschejev polemični spis si zada dvojno nalogo: poiskati zgodovinske izvore morale in slediti razvoju temeljnih moralnih pojmov skozi čas, obenem pa se vprašati po vrednosti uveljavljenih moralnih vrednotenj, tj. odgovoriti na vprašanje, kakšen je bil učinek obstoječe morale: je ta pospeševala ali zavirala človeško blaginjo? V prvi razpravi Nietzsche polemizira s predhodnimi genealogi morale in v polemiki z njimi postavi svojo tezo o izvoru morale; ta naj bi prihajala od imenitnikov, prvotni izraz moralnih sodb pa naj bil njihov izraz občutka življenjske moči. S pojavitvijo »svečeniške kaste« se zgodi prvo prevrednotenje vrednot, ko prevladajo vrednote šibkih. Eden od bistvenih Nietzschejevih poudarkov je, da so vrednote šibkih postale prevladujoče v nadaljnjem zgodovinskem razvoju, največjo moč pa so dobile z vzponom krščanstva. Kar pa ostaja spregledano je to, da so krščanske še vedno bistvene vrednote, ki jih napaja resentment – občutek nemoči, zavisti in prikritega sovraštva šibkih (reaktivnih) do močnih (aktivnih). Nietzschejeva razprava ima v radikalni kritiki tudi konstruktivni pomen, saj napoveduje prihod nove morale, katere zastopnik bo človek prihodnosti, ki bo dokončno opravil z nihilizmom obstoječe morale. Ena najpomembnejših avtorjevih iznajdb pa je pojem asketskega ideala, ki ga vpelje v 3. razpravi, s katerim pa šele pokaže resnični dosež same morale na eni strani in kritike na drugi, saj se izkaže, da moralni ideal ne prežema zgolj religije in kulture, v kateri ima religija še vedno moč, ampak je temu idealu podrejena tudi kultura razsvetljenstva: znanstveni razum namreč podpre isti ideal v novi preobleki. Avtor zato sklene svojo razpravo s pozivom h kritiki volje do spoznanja in vrednosti resnice, ki jo znanstveni ratio preprosto (nekritično) privzame.

CILJI

Dijak:

○: utemelji izvor morale po Nietzscheju,

SC (2.1.1.1 | 2.2.1.1 | 5.1.5.1)

○: pojasni avtorjevo razlago izvora moralnih pojmov,

SC (2.1.1.1 | 5.1.4.1)

○: razloži in razume pojem asketskih idealov in pojasni, kako se dovrši avtorjeva kritika morale.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pojasni Nietzschejevo kritiko dotedanjih poskusov razlage izvora morale in njegovo tezo o izvornem dobrem v morali imenitnikov,
- » pozna avtorjevo razlago spremembe v moralnem vrednotenju, ki nastane z vzponom svečeniške kaste,
- » razloži pojem ressentimenta in pokaže, kako je s tem pojmom Nietzsche utemeljil kritiko obstoječe morale kot morale sužnjev,
- » analizira razliko med dvojico vrednot dobro – zlo in dobro – slabo,
- » analizira pojem volje do moči in pojasni njegov pomen za kritiko morale,
- » pojasni pojem genealogije kot vede o izvoru in vrednosti pojmov,
- » poveže pojem genealogije z avtorjevim splošnim metodološkim pristopom,
- » pojasni, kako se je iz pogodbenih razmerij (upnik – dolžnik) razvilo moralno vrednotenje,
- » razloži, kako avtor opredeljuje pojem slabe vesti in kako se ta loči od vesti v njenem izvornem pomenu,
- » opiše avtorjevo napoved prihoda nove morale (in »človeka prihodnosti«), ki bo izšla iz propada obstoječe,
- » temo prihoda nove morale poveže s pojmom nadčloveka in razmisli o implikacijah avtorjevih pojmov,
- » pojasni, kakšen je pomen asketskih idealov v primeru umetnikov, filozofov in znanstvenikov,
- » razloži pomen asketskega ideala za razvoj znanstvene kulture,
- » oceni obseg avtorjeve kritike morale z vpeljavo teme kritike volje do spoznanja in vere v vrednost resnice,
- » pokaže, kako avtor razume odpor zoper nihilizem, ki je prisoten v kulturi, v kateri prevladuje asketski ideal,
- » pojasni, kakšen je pomen filozofije v zgodovini in kako se skozi avtorjevo kritiko napoveduje »filozofija prihodnosti«.

TERMINI

- izvor morale ◦ nihilizem ◦ ressentiment ◦ slaba vest ◦ volja do moči ◦ asketski ideal
- nadčlovek ◦ dobro – zlo ◦ dobro – slabo ◦ upnik – dolžnik ◦ dolg – krivda ◦ umetniki
- filozofi ◦ svečeniki ◦ navadni ljudje ◦ znanstveniki ◦ svobodni duhovi

3.1.5 HANNAH ARENDT: VITA ACTIVA

IZBIRNO

OPIS TEME

Vita activa Hannah Arendt je klasično delo filozofije, ki analizira osnovne oblike človeške dejavnosti in njihovo vlogo v življenju posameznika ter družbe. Poudarek je na razlikovanju med delom, ustvarjanjem in delovanjem, ki jih Arendt povezuje z zasebnim in javnim prostorom. V središču njenega dela je premislek o človekovih dejavnostih v kontekstu njihove povezanosti s pluralnostjo, trajnostjo in politično dimenzijo delovanja.

CILJI

Dijak:

- razume in analizira temeljno razliko med konceptoma *vita activa* in *vita contemplativa* ter njun pomen za razumevanje človeške dejavnosti, mišljenja in življenja v skupnosti,
- spozna in razume koncepte: delo, ustvarjanje in delovanje,
- ugotavlja, kako delovanje omogoča politično življenje in ustvarjanje trajnega javnega prostora,
- povezuje pojme pluralnosti in natalitete z dinamiko in ustvarjalnostjo v javnem prostoru.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše razliko med *vita activa* in *vita contemplativa*,
- » razpravlja o tem, kako se koncepti *vita activa* in *vita contemplativa* nanašajo na sodobni svet (npr. v povezavi s tehnologijo, delom in skupnostjo),
- » loči med pojmom *vita activa* in *vita contemplativa* in ju zna opredeliti,
- » primerja tri oblike človeške dejavnosti,
- » navede tri oblike človeške dejavnosti in opiše njihov osnovni pomen,
- » razloži koncept javnega in zasebnega prostora ter opiše njuno soodvisnost,

- » analizira primere iz sodobne družbe ter jih primerja s koncepti javnega in zasebnega prostora po Hannah Arendt,
- » prepozna razliko med javnim in zasebnim prostorom ter pojasni njuno temeljno funkcijo,
- » navede primer, ki ilustrira razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom,
- » utemelji pomen delovanja kot temeljne oblike političnega življenja in ustvarjanja skupne resničnosti,
- » interpretira pomen pluralnosti in natalitete za politično in družbeno življenje ter ga podpre z izbranimi primeri.

TERMINI

◦ vita activa ◦ vita contemplativa ◦ zasebno ◦ javno ◦ delo ◦ ustvarjanje ◦ delovanje
◦ govor ◦ svoboda ◦ pluralnost ◦ homo faber ◦ volja ◦ nataliteta ◦ mišljenje ◦ človeška
pogojenost

3.2. OBRAVNAVA IZBRANE FILOZOFSE TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Učitelj izbere eno od ponujenih izbirnih filozofskih tem, to so:

- » vprašanje stvarnosti,
- » vprašanje spoznanja,
- » posameznik in skupnost,
- » religija in filozofija,
- » vprašanje morale.

CILJI

Dijak:

- : prepozna pomen sodelovalnega pristopa v okviru filozofskega preiskovanja ter razvija zavedanje o nujnosti aktivnega in odgovornega delovanja znotraj skupnosti,
- : prepozna in analizira filozofski problem,
- : analizira središčno temo razprave in jo obravnava s pomočjo analize različnih filozofskih perspektiv,
- : analizira ključne pojme,
- : se izraža jasno, konsistentno in nazorno s pomočjo esejistične strukture v ustrezno členjenem besedilu (uvod, jedro in zaključek),
- : prepozna pogoste napake v razmišljanju in zna pojasniti, zakaj vodijo v napačne zaključke,
- : razlikuje med različnimi načini sledenja izjav in zna ločiti med dobrimi in slabimi argumenti.
- : oblikuje lastno stališče v dialogu z obravnavanimi filozofskimi avtorji/perspektivami,
- : prepozna pogoste napake v razmišljanju in zna pojasniti, zakaj vodijo v napačne zaključke,
- : razlikuje med različnimi načini sledenja izjav in zna ločiti med dobrimi in slabimi argumenti.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opredeli problem, ki ga postavlja naslov eseja, in razloži, zakaj je to problem,
- » analizira ključne pojme,
- » v obravnavi problema vpelje in premisli vsaj dve relevantni filozofski perspektivi,
- » razvije vsebino posamezne filozofske perspektive in pokaže, kako prispeva k rešitvi zastavljenega problema,
- » primerja posamezne perspektive, analizira, kaj predpostavljajo in razmišlja o njihovih posledicah,
- » kritično ovrednoti predstavljene perspektive glede na zastavljeni problem,
- » vstopa v dialog s perspektivami avtorjev in umesti problematiko v kontekst filozofske tradicije ter opozori na možno aktualizacijo obravnavanih tematik,
- » spiše komentar esejističnega tipa z značilno zgradbo, celovitostjo in zaključenostjo.

TERMINI

◦ esej ◦ filozofska perpektiva ◦ analiza ◦ dialog ◦ problematizacija

3.2.1 VPRAŠANJE STVARNOSTI

IZBIRNO

OPIS TEME

Tema se ukvarja z naravo stvarnosti, pri čemer se dotika tradicionalnih ontoloških tematik, pa tudi sodobnejših eksistencialističnih miselnih tokov. Pri obravnavi teme se dijaki seznani z osnovnimi ontološkimi termini, kot sta denimo substanca in akcidenca, pa tudi z osnovnimi ontološkimi stališči, denimo z monizmom, dualizmom in pluralizmom, ter njihovimi prednostmi in težavami pri pojasnjevanju narave stvarnosti. Posebnega pomena za razumevanje ontologije je razlikovanje med videzom in resničnostjo ter vprašanje povezave duhovnega in materialnega sveta. Med osrednje ontološke teme sodijo tudi vprašanja svobodne volje in determinizma, pa tudi vprašanje vzročnosti in odnosa jezika do stvarnosti. V sklopu eksistencialističnih tematik se dijaki seznani z vprašanjem bistva človeka, idejo prednosti eksistence pred esenco ter iz nje izhajajočo problematiko samolastnosti (avtentičnosti) bivanja ter tesnobe. Poseben poudarek je namenjen tudi problematiki nihilizma in absurda. Združuje tradicionalni ontološki premislek s sodobnejšimi eksistencialnimi (bivanjskimi) vprašanji.

CILJI

Dijak:

- : opredeli osnovna ontološka stališča,
- : razume in pozna pomen počela (arhe) v ontologiji,
- : pozna filozofsko problematiko vzročnosti,
SC (5.1.4.1)
- : pozna problem determinizma, svobodne volje in naključja,
SC (5.1.1.1 | 2.4.3.1)
- : opredeli eksistencializem.
SC (3.1.4.2 | 3.1.5.1 | 3.3.2.1 | 2.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opredeli pojma substance in akcidence,
- » razloži monizem, dualizem in pluralizem,
- » opredeli materializem in idealizem,
- » opredeli metafiziko kot znanost o nadnaravnem,
- » analizira novoveško in sodobno fizikalno razumevanje sveta z vidika ontoloških teorij,
- » problematizira realizem in uvede razliko med videzom in resničnostjo,
- » razpravlja o odnosu med fizičnim (materialnim) in psihičnim (duhovnim),
- » opiše razloge v prid redukcionizmu in proti njemu,
- » analizira pojem počela pri predsokratikih,
- » argumentirano razpravlja o vprašanju, ali je mnoštvo moč speljati na en temelj,
- » razlikuje med razlogi in vzroki,
- » razpravlja o teoriji štirih vzrokov,
- » analizira Humovo kritiko vzročnosti,
- » argumentirano razpravlja o vprašanju svobodne volje, determinizma in naključja,
- » pozna transcendentalno utemeljitev vzročnosti,
- » analizira sodobne psihološke in kognitivne teorije z vidika determinizma,
- » pozna kompatibilizem in inkompatibilizem,
- » razlikuje med eksistencialističnim in esencialističnim pojmovanjem človeka,
- » pozna problem avtentičnosti eksistence,
- » razvije povezavo med nihilizmom in absurdom,
- » pojem tesnobe poveže z vprašanjem avtentičnosti eksistence.

TERMINI

- absurd ◦ avtentičnost ◦ bistvo ◦ bit ◦ determinizem/svobodna volja ◦ duh/telo
- eksistenca ◦ idealizem/materializem ◦ jaz ◦ možnost/dejanskost ◦ nujnost/naključje
- ontologija ◦ počelo (arhé) ◦ pojav (fenomen) ◦ substanca (bitnost) ◦ tesnoba
- videz/resničnost ◦ vzročnost (vzrok/posledica)

3.2.2 VPRAŠANJE SPOZNANJA

IZBIRNO

OPIS TEME

Med osrednje spoznavnoteoretske probleme sodijo vprašanja o izvoru, mejah in gotovosti spoznanja, odnosu med videzom, zaznavo in spoznanjem, opredelitvijo resnice, razločevanjem med mnenjem in vednostjo, subjektivnostjo in objektivnostjo spoznanja, odnosom med čutnostjo in razumom, pogoji spoznavanja, razumevanje narave znanosti in znanstvenega spoznanja.

CILJI

Dijak:

- : spozna osnovne spoznavnoteoretske pojme,
SC (1.2.2.1 | 2.2.3.1)
- : opredeli Platonovo razlikovanje med mnenjem in vednostjo,
- : pojasni Platonovo prispodobo o daljici,
- : opiše stopnje spoznanja,
- : razloži Platonov nauk o idejah,
- : razume Descartesov pomen metodičnega dvoma za gotovost spoznanja,
- : opredeli pomen cogita,
- : pozna problem solipsizma,
- : razume pomen Boga za kartezijansko filozofijo,
- : razume Descartesovo racionalistično spoznavno teorijo,
- : pojasni Lockovo zavračanje prirojenih idej in poudarjanje empirizma,
- : razloži pomen tabule rase kot osrednjega pojma Lockove epistemologije,
- : pozna razliko med primarnimi in sekundarnimi kvalitetami stvari,
- : razloži Lockovo teorijo percepcije in pomen izkustva za spoznanje,
- : pojasni Lockovo empiristično spoznavno teorijo in njeno vlogo v razpravi z racionalizmom,
- : razloži Kantov projekt kritike kot poskusa določitve obsega in meja spoznanja,

- : pozna pomen kopernikanskega obrata,
- : razume Kantov poseg v spor med racionalizmom in empirizmom,
- : razume pomen Kantove filozofije za razmišljanja o filozofiji znanosti,
- : pojasni vlogo jezika v procesu spoznavanja ter njegove omejitve,
- SC (1.1.3.2)
- : pozna in razume različna pojmovanja resnice,
- : razume in opredeli razmerja med filozofijo in znanostjo.
- SC (2.3.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opredeli osnovne spoznavnoteoretske pojme,
- » opredeli pojma mnenje in vednost,
- » analizira vlogo mnenja in vednosti v procesu spoznavanja,
- » pojasni vzročno povezanost vidnega in miselnega sveta,
- » razloži razliko med materialnim svetom in svetom idej,
- » pojasni Platonovo prispodobo o daljici ter njegovo razdelitev stopenj spoznanja,
- » razloži nauk o idejah oziroma delitev na vidni in miselni svet,
- » analizira povezavo med metodičnim dvomom in gotovostjo,
- » pojasni Descartesov kriterij jasnega in razločnega spoznanja kot jamstva resnice,
- » pojasni pomen argumenta sanj za ovržbo gotovosti obstoja telesa,
- » pojasni pomen argumenta zlobnega duha za ovržbo gotovosti obstoja matematičnih resnic,
- » pojasni povezavo med mišljenjem in nujnostjo obstoja mislečega subjekta,
- » utemelji povezavo med metodičnim dvomom in solipsizmom,
- » razloži vlogo boga pri ovržbi solipsizma,
- » analizira Descartesov kozmološki dokaz za božje bivanje,
- » analizira Descartesov ontološki dokaz za božje bivanje,
- » razloži pomen vrojenih idej za Descartesovo spoznavno teorijo,
- » analizira Lockovo zavračanje prirojenih idej in utemeljitev tabule rase,

- » pojasni pomen čutne izkušnje kot temeljnega vira vsega znanja,
- » razlikuje med primarnimi in sekundarnimi kvalitetami stvari in pojasni njen pomen,
- » analizira Lockovo teorijo percepcije in njen vpliv na spoznavanje sveta,
- » pojasni Lockov pogled na omejitve človeškega spoznanja,
- » razloži Lockovo razlikovanje med idejami in stvarmi ter njihovimi lastnostmi,
- » analizira Lockovo vlogo v razpravi med empirizmom in racionalizmom,
- » pojasni Lockovo zavračanje možnosti absolutne gotovosti v spoznavanju,
- » razume Lockov vpliv na kasnejši razvoj empirizma in moderno filozofijo,
- » **opredeli bistvo Kantovega projekta kritike čistega uma,**
- » **razlikuje med apriornim in aposteriornim spoznanjem,**
- » analizira Kantov kopernikanski obrat in razloži, kako je Kantov poseg odgovoril na spor med racionalisti in empiristi glede obstoja vrojenih idej,
- » **razlikuje med pojmom fenomenalnega in noumenalnega in razloži pojem stvari na sebi,**
- » razume Kantov vpliv na kasnejši razvoj filozofije znanosti,
- » **pojasni filozofske teorije o jeziku (npr. Wittgenstein, Frege, Russell, Austin),**
- » opiše, kako jezik oblikuje naše razumevanje sveta,
- » kritično oceni omejitve jezika pri spoznavanju resničnosti,
- » analizira vpliv jezika na naše mišljenje in percepcijo,
- » **razloži glavne teorije resnice: korespondenčno, koherenčno, pragmatično, konsezenčno, evidenčno,**
- » analizira razmerje med znanostjo in filozofijo,
- » pozna reprezentativne teorije s področja filozofije znanosti: logični pozitivizem in protokolarni stavki, Popper in pojem falsifikacije, razlika med znanostjo in psevdoznanostjo, Kuhn: normalna znanost, znanstvene paradigme, znanstvene revolucije, Bachelard: nastanek znanstvenega duha, epistemološki rezi.

TERMINI

- aksiom ◦ analiza/sinteza ◦ a priori/a posteriori ◦ čustva ◦ čuti/razum ◦ dogmatizem
- dokaz ◦ dvom ◦ empirično/racionalno ◦ gnoseologija ◦ gotovost ◦ hipoteza ◦ koherenca
- korespondenca ◦ mistično ◦ modrost ◦ občutek ◦ očitnost(evidentnost) ◦ pojem
- predsodek ◦ resnica ◦ solipsizem ◦ transcendentalno ◦ transcendentno

- verifikacija/falzifikacija
- zaznava (percepcija)
- pomen
- referenca
- fenomenalno/noumenalno
- vednost
- ideja
- mnenje

3.2.3 POSAMEZNIK IN SKUPNOST

IZBIRNO

OPIS TEME

Tema se ukvarja s skupnim življenjem ljudi v družbi oziroma državi. Raziskuje nekatera temeljna vprašanja glede možnosti utemeljevanja oblast in njenih meja. Pri tem gre tudi za premislek glede tega, do kam sme država poseči v posameznikovo ali skupnostno življenje in katerih področij ne sme poskušati urejati. Ob tem je pomembno razumevanje pojmov posameznikove svobode in temeljnih človekovih pravic. Politična filozofija pa se ne ukvarja le s premislekom o aktualnih družbenih ureditvah, temveč vprašanja zastavlja tudi na normativni ravni: katere oblike skupnega življenja ljudi so najboljše in za katerimi bi si torej veljalo prizadevati? Tematizira vprašanje skupnega dobrega, ki je hkrati eno klasičnih vprašanj, pomembna pa je tudi njegova aktualizacija, saj v individualistični družbi pojem postaja marginalen. V jedru teme so tudi aktualni problemi glede razmerja med enakostjo in svobodo ter vprašanja o družbeni pravičnosti (v smislu distribucije dobrin in pravične ureditve družbe v širšem pomenu).

CILJI

Dijak:

- : spozna pomen oblasti in različne filozofske pristope k njeni utemeljitvi,
● SC (2.4.1.1 | 5.1.4.1)
- : se seznani z različnimi oblikami političnih ureditev in poglobi poznavanje demokracije,
- : spozna odnos med državo in skupnim dobrim,
● SC (2.3.1.1 | 2.4.2.1 | 5.1.5.1)
- : se seznani z različnimi pojmovanji svobode v družbenem kontekstu,
● SC (5.2.4.3)
- : v različnih družbenih ureditvah spozna temeljne teorije pravičnosti ter enakosti,
● SC (2.1.2.1 | 2.1.3.1 | 5.3.1.1 | 3.3.1.2 | 3.3.4.1)
- : spozna različne poglede na koncept in pomen kaznovanja kot pravičnega urejanja odnosov,
● SC (5.3.2.1)
- : skozi različne interpretacije spozna pojem družbena utopija.
● SC (2.3.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opredeli problem utemeljitve oblasti,
- » razloži pojem družbene pogodbe in pozna nekaj najvplivnejših teorij (npr. Hobbes, Rousseau, Locke)
- » navede različne oblike vladavine in jih poveže s filozofskimi perspektivami (npr. Platonovi filozofi vladarji, Millov zagovor predstavniške demokracije, Marxova ideja komunizma),
- » pokaže razlike med različnimi pogledi na pojem družbene pogodbe in jih kritično vrednoti,
- » pojasni pojem ideologije in na primeru pokaže, kakšna je njena funkcija,
- » zna razpravljati o prednostih in omejitvah posameznih oblik političnih ureditev,
- » pozna različne vrste demokracije (neposredna, predstavniška, participativna) in njihovo filozofsko utemeljitev,
- » razloži, kakšno je razmerje med državo in skupnim dobrim,
- » pozna alternativne razmisleke o državi in njeni legitimnosti (npr. anarhizem),
- » razlikuje med dvema konceptoma svobode: pozitivna, negativna svoboda (Berlin),
- » razume pojma svobode kot avtonomije (Rousseau) in obče volje,
- » pozna Millovo opredelitev področja osebne svobode in načela škode,
- » zna pojasniti razliko med pojmom enakosti kot enakih možnosti in enakosti pred zakonom (enakopravnosti),
- » razpravlja o pojmu pravičnosti v navezavi na vprašanje pravičnosti družbene ureditve,
- » pozna in analizira različne teorije distributivne pravičnosti:
 - » pravičnost kot poštenost (Rawls), dve načeli pravičnosti,
 - » pravičnost kot upravičenost (Nozick), libertarizem, pojem minimalne države,
 - » marksistični pojem pravičnosti in zagovor ideje komunizma,
- » razpravlja in kritično vrednoti meritokracijo,
- » razlikuje med pojmom moči in oblasti,
- » razlikuje med različnimi pomeni pojma pravic: človekove, naravne, pogodbene pravice,
- » zna opredeliti problem kazni in analizira različne poglede na namen kaznovanja,
- » pozna nekatere glavne teorije retributivne pravičnosti:

- » Kantova utemeljitev kazni (kazen kot poravnava krivice),
- » utilitarizem (družbene posledice kaznovanja),
- » vprašanje smrtne kazni,
- » razloži pojem družbene utopije,
- » pozna različne oblike utopičnih družbenih ureditev in jih zna kritično primerjati (npr. T. More, utopični socialisti, Zamjatin, Huxley, Orwell).

TERMINI

◦ absolutizem ◦ anarhija ◦ avoriteta ◦ demokracija (neposredna, predstavniška) ◦ diktatura
 ◦ diskriminacija ◦ družbena pogodba ◦ enakost (absolutna, pred zakonom) ◦ ideologija
 ◦ kazen ◦ komunizem ◦ legalno/legitimno ◦ liberalnost ◦ meritokracija ◦ moč ◦ oblast
 ◦ pravice (človekove, naravne, pogodbene) ◦ prevencija ◦ skupnost ◦ svoboda (pozitivna, negativna) ◦ totalitarnost ◦ utopija ◦ volja (vseh/splošna) ◦ vzgoja ◦ zakon ◦ pravičnost (distributivna, retributivna)

3.2.4 RELIGIJA IN FILOZOFIJA

IZBIRNO

OPIS TEME

Različne kulture imajo različna religijska prepričanja, in ker je religija tako pomemben del človeka in človeških kultur, je del tega tudi zanimanje filozofov za religijo. Ko govorimo o religiji, se nam zastavljajo etična, ontološka, spoznavna in metafizična vprašanja. Filozofija religije je tista veja filozofije, ki se ukvarja s proučevanjem temeljnih konceptov, ki jih uporabljajo različne oblike religij. Glede na to, da imamo različne kulture – nekatere so politeistične, druge monoteistične, so kulture, ki ne poznajo pojma boga –, je težko opredeliti, kaj religija sploh je, zato se pri proučevanju teme dijaki seznanijo z različnimi razsežnostmi religij in naravo religijskega jezika. Osrednji fokus je na krščanstvu, ki je temelj zahodne filozofije religije. Z analizo in kritičnim vrednotenjem prevodov izvirnih del bodo dijaki spoznali vprašanja, dileme in probleme treh osrednjih področij, povezanih z idejo Boga. Ta področja so: vsebina ideje Boga, dokazi in ugovori za Božji obstoj in izvor religije. Tema obravnava tudi problem čudežev, ki že sami po sebi lahko predstavljajo izziv našim razlagam naravnih zakonitosti, zato je del filozofije religije tudi raziskovanje vloge čudežev pri dokazovanju obstoja Boga in povezav med verjetnostjo, verovanjem in čudeži.

CILJI

Dijak:

- : spozna različne dimenzije religije,
- : zaznava in prepoznavna lastna doživljanja religije in boga ter spozna značilnosti krščanskega boga,
 SC (3.1.1.1)
- : spozna posebnosti in probleme govora o bogu,
 SC (5.3.4.2)
- : razpravlja o argumentih in protiargumentih obstoja boga,
 SC (5.3.3.2 | 3.3.3.2 | 3.3.2.1)
- : pojasni kozmološki induktivni argument in ugovore,
 SC (5.3.3.2)
- : razloži teleološki induktivni argument in ugovore,
 SC (5.3.4.1)

○: argumentirano razmišlja o zlu (moralnem in naravnem), vzrokih in posledicah zlih dejanj, misli,

SC (5.1.5.1 | 3.1.1.1 | 3.1.2.1 | 3.1.5.1)

○: razloži problem zla,

○: razume Pascalovo tehniko/stavo,

○: spozna fideizem,

○: spozna in razume realistovo in antirealistovo razumevanje čudežev,

○: spozna nekatere filozofske kritike religije in religijskega izkustva,

○: spozna razumevanje boga v azijskih filozofijah,

○: spozna sodobne pristope v filozofiji religije.

SC (5.3.3.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše različne dimenzije religije,
- » razloži značilnosti krščanskega boga,
- » pojasni Descartesovo opredelitev Boga,
- » analizira Evtifronovo dilemo po Platonu in Leibnizu,
- » pojasni paradoks rabe vsakdanjega govora za opisovanje božjega in preiskuje pomen neizrekljivosti presežnega,
- » analizira (ne)smiselnost religioznega jezika in izjav: načelo preverljivosti,
- » predstavi kozmološke induktivne argumente in jih kritično ovrednoti,
- » predstavi teleološka induktivna argumenta in ju ovrednoti s pomočjo sodobnih znanstvenih teorij o nastanku univerzuma,
- » predstavi ontološka argumenta nujnosti obstoja boga ter ga kritično ovrednoti,
- » razloži in kritično ovrednoti značilnosti religioznega izkustva,
- » spozna znanstveno kritiko religioznega izkustva,
- » pojasni problem zla in razloži razliko med moralnim in naravnim zlom,
- » razloži Pascalovo stavo,
- » preiskuje in primerja pojma verovanje in verjetje,

- » pojasni fideizem,
- » kritično ovrednoti in pojasni vrednost razlag čudežev,
- » pozna osrednje filozofske trditve in razlage nekaterih kritik religij,
- » opredeli in analizira nekatere sodobne pristope filozofije religije,
- » analizira status boga v azijski filozofski misli.

TERMINI

- prvi vzrok ◦ nujno ◦ obstoj ◦ neobstoj ◦ neskončni regres ◦ telos ◦ kozmološki
- ontološki in teleološki argumenti za obstoj Boga ◦ značilnosti Boga ◦ problem zla ◦ fideizem
- teodeceja ◦ a posteriori ◦ a priori ◦ induktivno ◦ deduktivno ◦ analogija ◦ zmota ◦ nujno
- logično nemogoče ◦ čudeži ◦ religija kot iluzija ◦ suženjska morala ◦ kolektivna nevroza
- opij ljudstva ◦ panteizem ◦ transcendenca

3.2.5 VPRAŠANJE MORALE

IZBIRNO

OPIS TEME

Vprašanje morale obravnava temeljne dileme, povezane z vrednotenjem človeškega ravnanja, normami in odgovornostjo. Osredotoča se na razlikovanje med dobrim in zlim, pravičnim in nepravičnim ter proučuje, ali obstajajo univerzalna moralna načela, ali je morala relativna. Pri tem se dijaki seznajajo z različnimi filozofskimi pristopi, kot so moralni relativizem, kantovska etika dolžnosti, utilitarizem, aristotelska etika vrlin, eksistencialistična etika in etika skrbi. Razumevanje teh konceptov omogoča kritično presojo moralnih vrednot in uporabo teoretičnih modelov pri analizi konkretnih etičnih dilem v sodobni družbi.

CILJI

Dijak:

- : spozna razliko med dejstvi in vrednotami ter njihov pomen v etičnem razmišljanju,
- : spozna različne pristope k moralnemu relativizmu in jih kritično ovrednoti,
- : spoznava osnove Aristotelove etike in njihovo vlogo v moralnem presojanju,
- : prepozna temeljne principe Kantove etike in jih uporablja pri razmišljanju o moralnih dilemah,
- : raziskuje načela utilitarizma in njihovo uporabo pri presojanju etičnih vprašanj,
- : spoznava temeljne značilnosti etike skrbi in jih povezuje s konkretnimi družbenimi konteksti,
- : raziskuje eksistencialistični pogled na svobodo in odgovornost ter njegovo povezavo z moralnimi vrednotami,
- : analizira etični primer in pri tem uporablja različne etične teorije.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži razliko med dejstvi in vrednotami,
- » pojasni, zakaj ni mogoče izpeljati »moral bi« iz »je«,
- » razume teorijo naturalistične zmote in razloži njen pomen,
- » razloži pomen relativizma v morali,
- » pojasni razliko med kulturnim relativizmom in subjektivizmom,
- » razvije argumente za in proti relativizmu v morali,
- » pojasni Aristotelovo pojmovanje sreče (evdajmonije) kot najvišjega dobra in končnega smotra,
- » pojasni in utemelji, zakaj ima Aristotel udejstvovanje duše v skladu z vrlino (arete) za človekovo nalogo,
- » analizira pojem vrline in njegovo vlogo v etiki,
- » analizira vlogo pametnosti (praktične modrosti, phronesis) v etiki,
- » analizira razlike in podobnosti med antično etiko vrline in novoveško moralno teorijo,
- » pojasni in utemelji, zakaj je za Kanta dobro ravnanje dejanje, ki je storjeno iz dolžnosti,
- » pojasni povezavo med Kantovo teorijo morale in človeško svobodo,
- » analizira razliko med hipotetičnim in kategoričnim imperativom,
- » opiše in razloži dve obliki kategoričnega imperativa,
- » analizira odnos med namenom (voljo) in posledicami dejanja,
- » pozna in razume koncept dolžnosti prima facie (Ross),
- » analizira pomen avtonomije posameznika za sodobno družbo,
- » zna uporabiti Kantovo etiko dolžnosti za analizo sodobne etične problematike,
- » pozna in razume izračun srečnosti kot temeljni kriterij utilitaristične etike,
- » analizira odnos med ugodjem in srečnostjo,
- » pozna in razume razliko med kvantiteto in kvaliteto ugodja,
- » pozna razloge za prehod od utilitarizma dejanja k utilitarizmu pravila in jih zna utemeljiti,
- » argumentira stališča za in proti utilitarističnemu pristopu k morali,
- » analizira pomen diagnoze, da je Bog mrtev, za Nietzschejevo kritiko morale,

- » razlikuje različne pomene koncepta nihilizma (zanikanje morale / zanikanje življenja),
- » opredeli razliko med imenitno moralo, moralno sužnjevanje in asketskimi ideali,
- » analizira pojem nadčloveka,
- » pozna in razloži razliko med etiko skrbi in etiko pravičnosti,
- » pozna in razume antropološke temelje etike skrbi: utelešenost, odnosnost, ranljivost in odvisnost ljudi,
- » zna razložiti pomen pozornosti, odzivnosti, povezanosti in angažiranosti v konkretnih okoliščinah za etiko skrbi,
- » zna utemeljiti kritiko abstraktne pravičnosti in nepristranosti v etiki skrbi,
- » razmišlja o argumentih za obstoj specifično ženske etike,
- » razloži eksistencialistično pojmovanje položaja človeka (človeške realnosti),
- » razloži povezavo med človekovo končnostjo, tesnobo, slabo vero, faktičnostjo in svobodo,
- » analizira odnos med moralnimi pravili in človekovo svobodo: človek kot vir vrednot,
- » utemelji svobodo kot vir radikalne odgovornosti,
- » analizira pojem slabe vere,
- » argumentira, zakaj je zavezanost svobodi drugih vir eksistencialistične etike,
- » pojasni, zakaj je avtentičnost (samolastnost) ideal eksistencialistične etike,
- » zna analizirati izbrani primer iz uporabne etike in v analizi uporabiti zgoraj navedene etične perspektive.

TERMINI

- asketski ideal ◦ relativizem ◦ subjektivizem ◦ sreča ◦ vrlina ◦ kategorični imperativ
- nadčlovek ◦ avtonomija ◦ avtentičnost ◦ slaba vera ◦ skrb ◦ etika pravičnosti ◦ ugodje

3.3 SEMINARSKA NALOGA

OBVEZNO

OPIS TEME

Seminarska naloga je rezultat samostojnega dela dijaka, vendar je vloga mentorja v procesu nastajanja naloge ključna. Ker gre za poglobljeno posvečanje tematskemu področju, je priporočljivo, da učitelj dijaku svetuje že pri izbiri točnega naslova, ki naj čim bolj ustreza interesom dijaka in zastavljenim ciljem. Zaželeno je, da je dijak pri izbiri primarnih virov v pretežni meri samostojen, vendar naj predlagani seznam učitelj po potrebi dopolni.

CILJI

Dijak:

- : opredeli raziskovalni problem,
- : sodeluje z mentorjem in pripravlja nalogo po raziskovalnih stopnjah,
- : pripravi seminarsko nalogo v skladu s predpisano strukturo,
- : prepozna in analizira ključne pojme in temeljne filozofske perspektive,
- : izpelje tezo in utemelji sklepe skozi ustrezno argumentacijo z navedbo primerov,
- : prikaže poglobljen uvid v problemsko vprašanje s pomočjo ustrezne literature,
- : razvija samostojno refleksijo,
- : razume pomen pridobivanja različnih idej in informacij.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » zna opredeliti raziskovalni problem,
- » analizira ključne pojme in temeljne filozofske perspektive,
- » razvije logično skladnost in jasno argumentacijo,
- » analizira in komentira avtorje, jih ne prevzema nekritično ter zna jasno razložiti njihove nauke, stališča in argumente,

- » oblikuje dispozicijo ter končni osnutek seminarske naloge po predpisani strukturi,
- » pripravi seminarsko nalogo v skladu s predpisano strukturo,
- » razišče in uporabi relevantno literaturo,
- » poišče in predstavi različne vire na določeno temo,
- » postavi različne vire v medsebojni dialog in jih poveže v koherentno naracijo,
- » prepozna različne pristranskosti in v skladu z njimi evalvira kredibilnost virov.

TERMINI

- raziskovalni problem
- analiza ključnih pojmov
- argumentacija
- dispozicija
- refleksija

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

1.1 UVOD V FILOZOFIJO IN FILOZOFIRANJE

Bubbio, P. D. , in Malpas, J. (ur.). (2019). *Why philosophy?* De Gruyter.

Huneman, P. (2023). *Why?: The Philosophy Behind the Question*. Stanford University Press.

Klemke, E. D., Kline, A. D., in Hollinger, B. R. (ur.). (1993). *Philosophy: Contemporary perspectives on perennial issues* (4th ed.). Bedford/St. Martin's.

Nagel, T. (1995). *Za kaj sploh gre? Zelo kratek uvod v filozofijo*. Republiški izpitni center.

Solomon, R. C. (2002). *The big questions: a short introduction to philosophy* (6th ed.). Harcourt College Publishers.

Šuster, D. (2019). *Kaj delajo filozofi?*. Kulturni center.

Washburn, P. (1997). *Philosophical dilemmas: building a worldview*. Oxford University Press.

Zavod RS za šolstvo. (2011). *Posodobitev pouka v gimnazijski praksi – filozofija*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vzdj75t>

1.2 UVOD V ARGUMENTACIJO IN LOGIKO

Markič, O. (2000). *Logiški pojmovnik za mlade*. Aristej.

Klampfer, F., Bregant, J. Gartner, S. (2008). *Telovadnica za možgane: Uvod v kritično mišljenje*. Svarog.

Šuster, D. (2015). *Moč argumenta: neformalna logika v teoriji in praksi*. Aristej.

Bregant, J. in Vezjak, B. (2008). *Zmote in napake v argumentaciji*. Subkulturni azil.

Vezjak, B. (2011). *Sokratov pojmovnik za mlade*. Aristej.

1.3 SPOZNANJE IN VEDNOST

Locke, J. (1924). *O človeškem razumu, I. in II.* Knjižnica vzgojeslovnih pisateljev 1. Slovenska šolska matica. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/x34vami>

Lowe, E. J. (1997). *Lockova uporaba termina »ideja«*. FNM 2/97, str. 37–39. Državni izpitni center.

Palmer, D. (1995). *Ali središče drži? (Uvod v zahodno filozofijo)*. DZS.

Kant, I. (1999). *Prolegomena*. DZS.

Kant, I. (2019). *Kritika čistega uma*. Analecta.

1.4 ETIKA

Aristotel. (1994). *Nikomahova etika*. Slovenska matica.

Blackburn, S. (2018). *Etika. Zelo kratek uvod*. Krtina.

Hope, T. (2014). *Medicinska etika: zelo kratek uvod*. Krtina.

Kant, I. (2005). *Utemeljitev metafizike nravi*. ZRC SAZU (zlasti študija R. Rihe).

Mill, J. S. (2003). *Utilitarizem in O svobodi*. Krtina.

Taylor, C. (2000). *Nelagodna sodobnost*. Študentska založba.

Palmer, D. (1995). *Ali središče drži?*. DZS.

FNM 1998/3-4. Tema svobode vključuje tudi pomemben del Sartrovega spisa Eksistencializem je zvrst humanizma. Uporaben je tudi zbornik *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi*.

Filozofija (2011), ki vključuje obravnavo Aristotela, Milla, Kanta in tudi Sartra.

1.5.1 POLITIČNA FILOZOFIJA

Miller, D. (2007). *Politična filozofija*. Krtina.

Palmer, D. (1995). *Ali središče drži?*. DZS.

Warburton, N. (2009). *Filozofija: temeljna spoznanja*. Sophia.

Kunzmann, P., Burkard, F., in Wiedmann, F. (1997). *DTV – atlas filozofije*. DZS.

1.5.3 FILOZOFIJA UMETNOSTI

Lacoste, J. (2008). *Filozofija umetnosti*. Krt.

Warburton, N. (2012). *Vprašanje umetnosti*. Sophia.

1.5.4 FILOZOFIJA ŠPORTA

Aristotel. (2022). *Nikomahova etika*. Slovenska matica.

- Aristoteles. (2010). *Politika*. GV založba.
- Descartes. (2021). *Meditacije z Ugovori in odgovori*. Društvo za teoretsko psihoanalizo.
- Huizinga, J. (2011). Homo ludens. *Likovne besede: revija za likovno umetnost = Artwords*, 93, 2–5.
- Jovan, N. (2022). *Paradigma igre v delu Johana Huizinge in forme ludizma*. Alma Mater Europea.
- Kreft, L. (2013). *Levi horog: filozofija športa v osmih esejih*. Sophia.
- Papineau, D. (2017). *Knowing the Sports: What Sports Can Teach Us About Philosophy (And What Philosophy Can Teach Us About Sports)*. Basic Books.
- Pisk, J. (2013). *Misliti šport: filozofska analiza športa*. Univerza v Ljubljani.
- Pisk, J. (2019). *Filozofski pogled v drobovje športa*. Univerza v Ljubljani.
- Platon (2004). Država. V G. Kocijančič (ur.), *Zbrana dela* (str. 990–1253). Mohorjeva družba.
- Suits, B. H. (2020). *Muren: igre, življenje in utopija*. Sophia.
- Weiss, P. (1969). *Sport: A Philosophical Inquiry*. Southern Illinois University Press.

1.5.5 OSNOVE LOGIKE IN ARGUMENTACIJE

- Bregant, J., Vezjak, B. (2007). *Zmote in napake v argumentaciji*. Subkulturni azil.
- Šuster, D. (2015). *Moč argumenta*. Aristej.
- Uršič, M., Markič, O. (1997). *Osnove logike*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Žagar, I., Domanjko, B. (2006). *Argumentiranost kot model (uspešne) komunikacije*. Izolit.

1.5.6 VPRAŠANJE STVARNOSTI

- Camus, A. (1980). *Mit o Sizifu*. Cankarjeva založba.
- Hladnik, A. (2001). Poglavje o pojmu Biti in realnosti. V *Misliti samostojno – priročnik za učitelje filozofije*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nxe0uz4>
- Markič, O., in Miščević, N. (2011). *Fizično in psihično*. Aristej.
- Sartre, J.-P. (1968). *Eksistencializem je zvrst humanizma*. V *Izbrani filozofski spisi*. Cankarjeva založba.
- Uršič, M. (n. d.). *Štirje časi*. Cankarjeva založba.
- Wittgenstein, L. (n. d.). *Filozofske raziskave*.
- Zavod RS za šolstvo. (2011). *Posodobitev pouka v gimnazijski praksi – filozofija*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vzdj75t>

1.5.7 APLIKATIVNA ETIKA

Grušovnik, T. (2016). *Etika živali*. Annales.

Grušovnik, T. (2021). *Osnove okoljske etike*. Pedagoški inštitut in Urad za UNESCO.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/xpssw1j>

2.1 ANTIČNA FILOZOFIJA

Aristofan. (2006). *Oblačice*. Litera.

Aristotel. (1993). *O duši*. Slovenska matica.

Aristotel. (1999). *Metafizika*. ZRC SAZU.

Aristotel. (2002). *Nikomahova etika*. Slovenska matica.

Aristotel. (2004). *Fizika*. Slovenska matica.

Laertski, D. (2015). *Življenje in misli znamenitih filozofov*. Beletrina.

Platon. (2009). *Platon, zbrana dela*. Celjska Mohorjeva družba.

Reale, G. (2002). *Zgodovina antične filozofije*. Studia Humanitatis.

Tukidides. (1958). *Peloponeška vojna*. Državna založba Slovenije.

Vorländer, K. (1977). *Zgodovina filozofije* [tretja knjiga, prvi del]. Slovenska matica.

2.2.1 ANTIČNA POLITIČNA FILOZOFIJA

More, T. (2015). *Utopija*. Studia humanitatis.

Cicero, M. T. (2017). *Cicero, O državi, Uvod*. Keria (Ljubljana)
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sef2yvp>, 19(2), 191–198.

Machiavelli, N. (2021). *Vladar*. Slovenska matica.

Avguštin. *O božji državi*.

Aristotel. (2011). *Politika*. GV Založba.

Platon. (2009). *Platon, zbrana dela*. Celjska Mohorjeva družba.

2.2.2 FILOZOFIJA UMETOSTI V ANTIKI

Alberti, L. B. (2007). *O arhitekturi*. Studia humanitatis.

Boetij, A. M. S. (2013). *Temelji glasbe*. ZRC SAZU.

Gombrich, E. H. (1990). *Spisi o umetnosti*. Studia humanitatis.

Ficino, M. (2021). *O ljubezni*. Slovenska matica

Ficino, M. (2002). *Theologia Platonica* (Platonska teologija), odlomki v slov. prev.: Renesančne mitologije (Poligrafi 25/26, 2002).

Leonardo. (2005). *Traktat o slikarstvu*. Studia humanitatis.

Platon. (2009). *Platon, zbrana dela*. Celjska Mohorjeva družba.

Predsokratiki. (2012). *Fragmenti predsokratikov*. Beletrina.

Uršič, M. (2004). *Štirje časi*. Cankarjeva založba.

2.2.3 FILOZOFSKA KOZMOLOGIJA V ANTIKI

Akvinski, T. (1999). *Izbrani filozofski spisi*. Družina.

Aristotel. (2004). *Fizika*. Slovenska matica.

Blumenberg, H. (2001). *Geneza kopernikanskega sveta*. Cankarjeva založba.

Bruno, G. (2004). *Kozmološki dialogi*. Slovenska Matica.

Kopernik, N. (2003). *O revolucijah nebesnih sfer*. Založba ZRC.

Platon. (2009). *Platon, zbrana dela*. Celjska Mohorjeva družba.

Predsokratiki. (2012). *Fragmenti predsokratikov*. Beletrina.

Ptolemaeus, C. (2008). *Almagest*: I. knjiga, poglavja 1–8. *Filozofski vestnik*, 29(1), str. 153–174.

Vesel, M. (2000). *Učena nevednost Nikolaja Kuzanskega*. Založba ZRC.

Vesel, M. (2007). *Nebeške novice Galilea Galileia*. ZRC SAZU.

2.2.4 ANTIČNA FILOZOFIJA RELIGIJE

Aristotel. (2004). *Fizika*. Slovenska matica.

Avguštin. (1999). *Izbrani filozofski spisi*. Mladinska knjiga.

Bruno, G. (2004). *Kozmološki dialogi*. Slovenska matica.

Heziod. (2009). *Teogonija*. Modrijan.

Platon. (2009). *Platon, zbrana dela*. Celjska Mohorjeva družba.

Plotin. (2016). *Zbrani spisi I*. Slovenska matica.

Predsokratiki. (2012). *Fragmenti predsokratikov*. Beletrina.

2.2.5 ANALIZA IZVIRNEGA DELA

Hadot, P. (2004). *Kaj je antična filozofija?* Krtina.

3.1 OBRAVNAVA IZBRANEGA FILOZOFSKEGA BESEDILA

Šimenc, M. (2007). *Didaktika filozofije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

3.1.1 PLATON: DRŽAVA

Adam, A. (2021). Posodobitev Platonove teorije idej. *FNM*, ¼, 17–24.

Cvek, S. (2003). O platonskih enciklopedistih in šahistih. *FNM*, ¾, 41–48.

Hladnik, A. (2020). Platon pri maturi. *FNM*, ¼, 5–11.

Kralj, A. (2003). Platonovi prispodobi »o ladji in pomorščakih« ter »o veliki mogočni zveri«. *FNM*, ½, 72–74.

Lubej, U. (2017). Knjigovid Platonove *Države* (1) – filozofi voditelji. *FNM*, ¼, 13–16.

Lubej, U. (2021). Ljubitelji dečkov ter nauk o idejah v V. knjigi Platonove *Države*. *FNM*, ¼, 14–16.

Rudl, M. (2008a). Trazimahov izziv. *FNM*, ½, 30–42.

Rudl, M. (2008b). Platon pri maturi. *FNM*, ¾, 49–52.

Saračević, E. (2008). Ste že slišali tistega o Platonu ... *FNM*, ½, 142–143.

Štempihar, M. (2008). Platon & Kant – učna ura o emancipaciji. *FNM*, ½, 118–121.

Štempihar, M. (2010). Platonova prispodoba. Eseji iz filozofije filma (Dušan Rutar). *FNM*, ½, 109–113.

Zalar, N. M., in Cvek, S. (2020). Komentar odlomka (matura 2019). *FNM*, ¼, 12–14.

3.1.2 ARISTOTEL: NIKOMAHOVA ETIKA

Barnes, J. (1999). *Aristotel* (B. Vezjak, prev.). Aristej.

Dačić, M. (2001). Aristotelova etika. V M. Šimenc idr. (ur.), *Misliti samostojno* (str. 74–79). Zavod RS za šolstvo.

Dačić, M. (2008). Napake pri interpretaciji *Nikomahove etike*. *FNM*, 3/4, 53–55.

Dačić, M. (n. d.). Aristoteles (sreča in vrlina). V M. Šimenc idr. (ur.), *Filozofija – posodobitve pouka v gimnazijski praksi* (str. 181–185). Zavod RS za šolstvo.

Höffe, O. (ur.). (2010). *Aristoteles: Nikomachische Ethik*. DeGruyter/Akademie Verlag. (Vsebuje tudi poglavja v angleščini.).

3.1.3 RENÉ DESCARTES: MEDITACIJE O PRVI FILOZOFIJI

Cvek, S. (2001). Descartesov *cogito* – izpeljava ali intuicija? *FNM*, 3/4, 44–45.

Cvek, S. (različni letniki). Razprave o filozofiji Renéja Descartesa. *FNM*. [Več različnih člankov v različnih številkah revije.]

Descartes, R. (1988). *Meditacije*. Slovenska matica.

Descartes, R. (2021). *Meditacije z Ugovori in odgovori*. Društvo za teoretsko psihoanalizo.

Descartes, R. (2023). *Principi filozofije : prvi in drugi del*. Založba ZRC.

Descartes, R. (2007). *Razprava o metodi : za pravilno vodenje razuma in iskanje resnice v znanostih*. Založba ZRC, ZRC SAZU.

Palmer, D. (1995). *Ali središče drži?*. DZS.

Šimenc, M., Dačić, M., in Hladnik, A. (ur.). (2011). *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi: Filozofija*. Zavod RS za šolstvo.

3.1.4 FRIEDRICH NIETZSCHE: H GENEALOGIJI MORALE

Deleuze, G. (2011). *Nietzsche in filozofija*. Krtina.

Safranski, R. (2010). *Nietzsche: Biografija njegovega mišljenja*. LUD Literatura.

Šestov, L. (2002). *Dostojevski in Nietzsche*. LUD Literatura.

Urbančič, I. (1993). *Zaratustrovo izročilo*. Slovenska matica.

Chu, S. (1999). *Human all too human: Nietzsche – Beyond good and evil*.

BBC. <https://www.youtube.com/watch?v=u9f1F5jUzaM>

Cox, A. (2016). *Genius of the modern world – Nietzsche*.

https://www.youtube.com/watch?v=_poZE8833t4

Lowenstein, C. (2000). *Philosophy, a guide to happiness: Nietzsche on hardship*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5qkudvg>

3.1.5 HANNAH ARENDT: VITA ACTIVA

Arendt, H. (1996). *Vita activa* (1. izd., Let. 73, str. LIII, 339). Krtina.

Arendt, H. (1990). Javni prostor: skupno. *Problemi*, 11/12, 5–11.

Čačinovič-Puhovski, N. (1996). Hannah Arendt Vita activa. *Časopis za kritiko znanosti*, 24(180/181), 433–434. <https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/r9q5se5>

3.2.3 POSAMEZNIK IN SKUPNOST

Aristotel. (2009). *Država* (G. Kocijančič, prev.). Mohorjeva družba.

Aristotel. (2010). *Politika* (M. Hriberšek, prev.). GV Založba.

Aristotel. (2022). *Nikomahova etika* (K. Gantar, prev.). Slovenska matica.

Berlin, I. (1992). Dva koncepta svobode (D. Štrajn, prev.). V R. Rizman (ur.), *Sodobni liberalizem* (str. 69–90). Krt.

Deleuze, G. (2011). *Nietzsche in filozofija*. Krtina.

Engels, F., in Marx, K. (2024). *Komunistični manifest* (B. Debenjak, prev.). Sanje.

Hobbes, T. (1651). *Leviathan*. St. Paul's Churchyard.

Kymlicka, W. (2016). *Sodobna politična filozofija* (J. A. Vojevec, I. Pribac in Z. Erbežnik, prev.). Krtina.

Locke, J. (2010). *Dve razpravi o oblasti* (I. Pribac, prev.). Krtina.

Marx, K. (2012). *Kapital* (M. Dobnikar, prev.). Sophia.

Mill, J. S. (2003). *O svobodi* (Z. Erbežnik in F. Klampfer, prev.). Krtina.

Miller, D. (2007). *Politična filozofija. Zelo kratek uvod* (A. Adam, prev.). Krtina.

Nozick, R. (1974). *Anarchy, state and utopia*. Basic Books.

Palmer, D. (2007). *Ali središče drži?* (M. Dačić, A. Hladnik in M. Šimenc, prev.). DZS.

Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Harvard University Press.

Rousseau, J. J. (2017). *Družbena pogodba* (M. Veselko ml., prev.). Krtina.

Safranski, R. (2010). *Nietzsche: Biografija njegovega mišljenja*. LUD Literatura.

Splošna deklaracija človekovih pravic. (2018). *Uradni list RS*, št. 24/2018.

Šestov, L. (2002). *Dostojevski in Nietzsche*. LUD Literatura.

Šimenc, M. (2020). Berlin na maturi: Kako razumeti razlikovanje med negativno in pozitivno svobodo? *Filozofska revija za učitelje filozofije, dijake in študente (FNM)*, 1(četrtoletje), 18–35.

Urbančič, I. (1993). *Zaratustrovo izročilo*. Slovenska matica.

In drugi relevantni članki v reviji FNM.

3.2.4 RELIGIJA IN FILOZOFIJA

T. Aquinas, in Kreeft, P. (1990). *A summa of the Summa: the essential philosophical passages of St. Thomas Aquinas' Summa theologiae edited and explained for beginners* (str. 539). Ignatius Press.

Anzelm. (1983). Proslogion. *Bogoslovni vestnik*, 43, 187–204 (2. in 3. pogl.).

Descartes, R. (2021). *Meditacije z Ugovori in odgovori* (1. natis, str. 360). Društvo za teoretsko psihoanalizo, 3. meditacija.

Gaunilo. (1983). Gaunilonova knjiga v prid neumnežu. *Bogoslovni vestnik*, 43, 204–207.

Hick, J. (2004). *An interpretation of religion: human responses to the transcendent* (2. izd., str. XLII, 448). Palgrave Macmillan.

Hume, D. (2000). *Dialogi o naravni religiji* (1. natis, str. 154). Društvo za teoretsko psihoanalizo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5ez9fs2>

Maimonides, M. (2007). *The guide for the perplexed* (str. LIX, 414). BN Publishing.

Mackie, J. L. (1982). *The miracle of theism: arguments for and against the existence of God* (str. 268). Clarendon Press.

James, W. (2015). *Raznolikost religioznega izkustva: študija človeške narave* (str. 464). Krtina.

Otto, R. (1989). Sveto. *Nova revija*, 8(91), 1406–1409.

Pascal, B. (1999). *Misli* (3., pregledana izd., str. 372). Mohorjeva družba.

Platon. (2006). *Zbrana dela* (1. ponatis, 2. zv. (1678; 1490)). Društvo Mohorjeva družba; Celjska Mohorjeva družba. (Evtifronova dilema, dialog Evtifron, 10a).

Smart, N. (1997). *Dimensions of the sacred: an anatomy of the world's beliefs* (str. XXVIII, 331). Fontana Press.

Swinburne, R. (1999). *Faith and Reason*. Clarendon Press.

Rowe, W. L. (1996). *The Evidential Argument From Evil*.

3.2.5 VPRAŠANJE MORALE

Aristoteles. (1994). *Nikomahova etika*. Slovenska matica.

Blackburn, S. (2018). *Etika. Zelo kratek uvod*. Krtina.

Dačić, M. (2011). *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Filozofija*. Zavod RS za šolstvo.

Hope, T. (2014). *Medicinska etika: zelo kratek uvod*. Krtina.

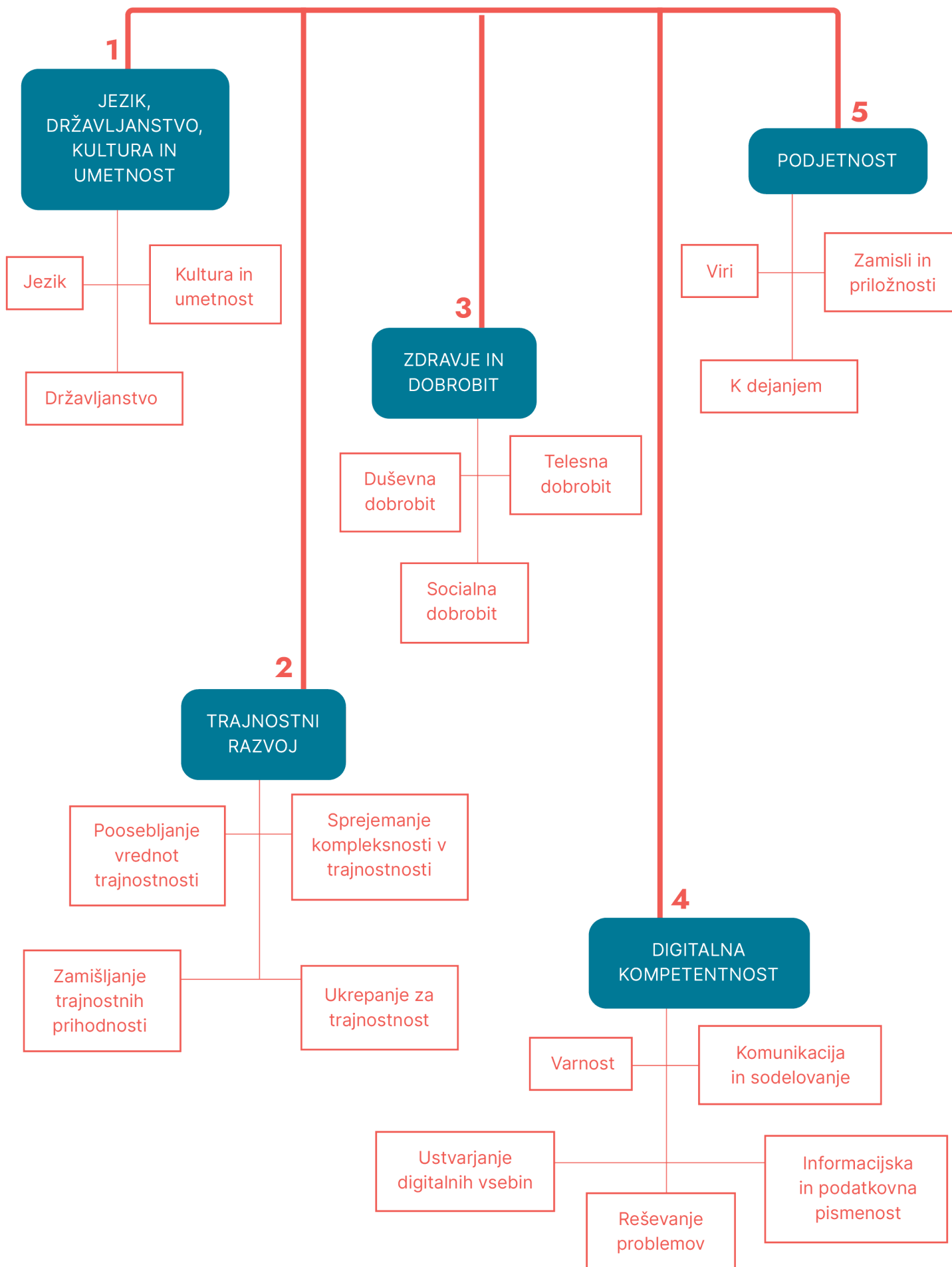
- Inwood, B. (2020). *Stoicizem. Zelo kratek uvod*. Krtina.
- Kant, I. (2005). *Utemeljitev metafizike nravi*. ZRC SAZU (zlasti študija R. Rihe).
- MacIntyre, A. (1993). *Kratka zgodovina etike*. Znanstveno in publicistično središče.
- Mill, J.S. (2003). *Utilitarizem in O svobodi*. Krtina.
- Nietzsche, F. (1988). *H genealogiji morale*. Slovenska matica.
- Palmer, D. (1995). *Ali središče drži? (Uvod v zahodno filozofijo)*. DZS.
- Sartre, (1998). Eksistencializem je zvrst humanizma. *FNM*1998/3-4, str. 25-35.
- Sharples, W. (2000). *Stoiki, epikurejci in skeptiki*. Dialogi.
- Singer, P. (2008). *Praktična etika*. Krtina.
- Strahovnik, V. (2016). *O naravi moralnosti*. Aristej.
- Taylor, C. (2000). *Nelagodna sodobnost*. Študentska založba.
- Revija *FNM*, zlasti številke 1995/4, 1997/1, 2004/1-2, 2017/1-4.

PRILOGE

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega. itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družben položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznavna raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.) tako, da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepozna zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepozna in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepoznavava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev.
	5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva.
	5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog.
	5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti.
	5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju).
	5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost).
	5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt.
	5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidnim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši.
	5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami.
	5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev.
	5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje.
	5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah.
	5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.